

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

До захисту допустити:
Завідувач кафедри
_____ Олена БРЕЖНЄВА
« ____ » _____ 2021 року

**«ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИХОВАННІ
ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ»**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня
вищої освіти
освітньо-професійної програми
«Дошкільна освіта»
Пономаренко Наталії Юріївни

Науковий керівник:
Макаренко Л. В., кандидат
педагогічних наук, доцент

Рецензент:
Лопатіна Г. О., кандидат педагогічних
наук, доцент кафедри прикладної
психології та логопедії
Бердянського державного
педагогічного університету

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
« ____ » _____ 2021 року

ЗМІСТ	
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	11
1.1. Сутність поняття «виховання»: визначення виховання, види, методи, форми, засоби.....	11
1.2. Характеристика театралізованої діяльності дітей дошкільного віку.....	23
1.3. Театралізована діяльність як провідний засіб виховання дітей старшого дошкільного віку.....	32
Висновки до першого розділу	40
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРАКТИЦІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	42
2.1. Використання театралізованої діяльності у практиці закладів дошкільної освіти.....	42
2.2. Експериментальна робота з виховання старших дошкільників засобами театралізації.....	61
2.3. Результати експериментальної роботи з використання театралізованої діяльності у вихованні особистості дитини.....	72
Висновки до другого розділу	77
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81
ДОДАТКИ	89

ВСТУП

Актуальність дослідження. У Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття) завданням національного виховання визначено набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді незалежно від національної належності особистісних рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури.

У даний час, суспільство, як соціальне об'єднання людей, може функціонувати і розвиватися лише за цілеспрямованої, систематичної й організованої роботи з виховання кожної особистості. Зупинення цього процесу, на думку дослідників, це катастрофа для суспільства. Людина, в наслідок цього, не зможе піднятися до рівня особистості. Тому виховання, як стверджують науковці, з погляду суспільного розвитку є провідною сферою діяльності як окремої людини, так і людської спільноти.

Особливе місце займає виховання, яке є одним із видів діяльності по перетворенню людини або групи людей. Це практико-перетворююча діяльність, яка, на думку дослідників, направлена на зміну психічного стану, світогляду і свідомості, знання і способу діяльності, особистості і ціннісних орієнтацій дітей, яких виховують. Свою специфіку виховання, як показують результати психолого-педагогічних досліджень, виявляє у визначенні мети і позиції вихователя по відношенню до вихованця. При цьому науковці звертають увагу на те, що необхідно враховувати єдність природної, генетичної, психологічної і соціальної суті дітей, їх вік та умови життя.

На сучасному етапі все більше уваги приділяється найбільш розробленим у педагогічній теорії основним напрямкам виховання, що виділяються за критерієм аспекту його змісту.

Проблема виховання дітей у системі дошкільної освіти привертає увагу філософів, психологів і педагогів. Сучасне суспільство, як зазначають дослідники, випробовує потребу в особистостях, здатних ставити перед собою реальні, досяжні цілі. Крім того, адекватно оцінювати свої можливості, активно діяти, управляти своєю діяльністю, свідомо регулювати її. Існує також думка, що виховання включає багатогранність завдань, які направлені на всебічний розвиток особистості дошкільника. Крім того, виховання включає створення умов для самовизначення і соціалізації дітей на основі соціокультурних, духовно-етичних цінностей. Виховання також включає прийняті в товаристві правила і норми поведінки на користь людини, сім'ї, суспільства і держави.

У змісті держаних стандартів дошкільної освіти в Україні орієнтирами для педагогів є показники розвитку дітей у дошкільному віці. Метою дошкільної освіти, як показує аналіз психолого-педагогічної літератури, є забезпечення цілісного розвитку дитини. Забезпечення фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок.

Дошкільний вік, на думку Л. Артемової, І. Бежа, Л. Виготського, Н. Гавриш, О. Запоріжця та ін., є основним періодом розвитку особистості. Вчені характеризують цей вік становленням цілісності свідомості як єдності емоційної й інтелектуальної сфери, а також становленням основ самостійності і творчої індивідуальності дітей у різних видах діяльності.

Головна мета виховання, по С. Рубінштейну, це формування цілісної, гармонійної особистості, «творця культури». Пояснюється це тим, що саме з процесом розвитку людської культури пов'язаний розвиток особистості. С. Рубінштейн аналізував поняття особистості у зв'язку з цілями виховання. Він підкреслював, що в контексті розвитку особливого значення набуває соціальна сторона життя особистості. Соціальний характер особистості, на його думку, а також зв'язок розвитку особистості і культури, є ключовими моментами в трактуванні поняття особистості. Говорячи про розвиток і

виховання дітей, С. Рубінштейн висунув два принципи: індивідуальності і комплексності, системності у вихованні.

Відомо, що виховний процес у закладі дошкільної освіти направлений на реалізацію державних стандартів дошкільної освіти. Так, державний освітній стандарт дошкільної освіти (нова редакція. 2021 р.) визначає одним з основних принципів виховання особисто-розвиваючий і гуманістичний характер взаємодії педагогів і вихованців. У зв'язку з цим, як зазначають авторитетні дослідники, є необхідність оновлення змісту діяльності закладу дошкільної освіти в цілому і кожного педагога зокрема. Особливе місце займає глибоке осмислення технології суб'єктно-суб'єктної взаємодії учасників освітніх стосунків, освоєння інноваційних технологій, методів, прийомів виховання дітей. Це дозволяє зробити освітній процес цікавим та ефективним. А також оптимально відповідає поставленій меті розвитку особистості дошкільника.

У зміст поняття «виховання» науковці включають спектр педагогічних термінів. Серед цих термінів особливо виділяють наступні: становлення, формування, самовиховання і перевиховання особистості дитини.

Виховання у закладах дошкільної освіти, як стверджують провідні вчені, є процес цілеспрямованої, систематичної, організованої і планомірної взаємодії вихователя і вихованця. Під час цього процесу здійснюється дія на свідомість і підсвідомість, на пізнавальну, емоційно-вольову і мотиваційну сфери вихованця. Це робиться з метою формування у дитини наукового світогляду, життєвих цінностей і ідеалів. Формуються також високі етичні, цивільні і професійні якості.

Доведено, що виховання є багатофакторним процесом. Метою виховання дошкільників, як вважають автори ряду робіт, є всебічний розвиток і формування гармонійної особистості дитини. На дитину робить вплив природне середовище, життєвий світ та ієрархія суспільних цінностей. Крім того, на дитину впливає сім'я, школа і заклад дошкільної освіти, дитячі та молодіжні організації. Впливає також повсякденна і професійна діяльність,

мистецтво і засоби масової інформації.

Серед різноманіття виховних чинників дослідники виділяють дві основні групи: об'єктивну і суб'єктивну.

До групи об'єктивних чинників науковці відносять:

- генетичну спадковість і стан здоров'я людини;
- соціальну і культурну приналежність сім'ї, що робить вплив на її безпосереднє оточення;
- обставини біографії;
- культурні традиції, професійний і соціальний статус;
- особливості країни й історичної епохи.

Групу суб'єктивних чинників складають:

- психічні особливості, світогляд, ціннісні орієнтації, внутрішні потреби й інтереси як вихователя, так і дітей, яких виховують; система стосунків із соціумом;
- організовані виховні дії на людину з боку окремих людей, груп, об'єднань і всього співтовариства.

У процесі виховання, як показують результати психолого-педагогічних досліджень, педагог постійно дбає про формування у дітей певних мотивів самовиховання. Поступово, як стверджують провідні вчені, в процесі засвоєння знань, набуття соціального досвіду кожна особистість починає усвідомлювати потреби. Потреби стимулюють внутрішні спонукальні сили – мотиви, програмує процес самовиховання.

Все більше уваги приділяється підходам до організації процесу виховання, які включають:

- виховання як своєрідне примушення вважає Платон;
- на думку Й. Песталоцці виховання – це як допомога дитині в житті;
- виховання як створення умов для вільного розвитку дитини стверджує Ж. Ж. Руссо;
- виховання як керування і нагляд вважає Й. Гербарт;
- до організації процесу виховання дослідники включають виховання як

керівництво з боку дорослих і досвідчених людей;

– виховання як формування потрібних норм науковці називають біхевіоризмом;

– виховання в колективі засобами колективу вважає А. Макаренко;

– гуманне виховання є, на думку, А. Маслоу, К. Роджерс, Ш. Амонашвілі.

У вихованні дошкільників особливу роль грає театралізована діяльність. У дошкільні роки закладається у дитини основи особистості, її смаки і переваги. Театралізована діяльність вирішує педагогічні завдання, які торкаються формування виразності мовлення дошкільників, інтелектуального і художньо-естетичного виховання. Під час участі у театралізованих іграх діти стають учасниками різних подій із життя людей, тварин, рослин. Це дає можливість дошкільникам глибше пізнати навколишній світ. У той же час, театралізована гра прищеплює їм стійкий інтерес до рідної культури, літератури, різним видам театрального мистецтва.

Як зазначають дослідники, велике і виховне значення театралізованих ігор для дітей. У дошкільників формується шанобливе відношення один до одного. Вони пізнають радість, яка пов'язана з подоланням труднощів спілкування. Дошкільники захоплюються театралізованою грою. Вони стають розкутими, легко спілкуються між собою. Театр допомагає здійснювати навчання дітей грати, брати на себе різні ролі, діяти, а також набувати життєвого досвіду.

Відомо, що театр – це засіб емоційно-естетичного виховання дітей у закладі дошкільної освіти. Театралізована діяльність формує досвід соціальних навичок поведінки. Кожна казка або літературний твір для дітей дошкільного віку, в залежності що вони дивляться, має етичну спрямованість. Завдяки театру діти пізнають світ не тільки розумом, але і серцем. Вони виражають своє власне відношення до добра і зла. Театр допомагає дошкільникам здолати боязкість, невпевненість в собі, соромливість. На сьогоднішній час особливу значимість набуває театр, який вчить дітей бачити прекрасне в житті і в людях. Крім того, театр зароджує у дітей прагнення

самому нести в життя прекрасне і добре. Отже, театр розвиває всебічно дітей дошкільного віку.

Протиріччя між розвиваючим потенціалом театралізованої гри та її недостатнім використанням у закладі дошкільної освіти може бути вирішено за умови розробки науково обґрунтованої і практико-орієнтовної педагогічної технології. Науковцями доведено, що у практиці дошкільної освіти театралізованим іграм виділяється недостатня увага. Крім того, система навчання дітей дошкільного віку театралізованим іграм недостатньо розроблена. Театралізована діяльність у закладі дошкільної освіти використовується епізодично, в основному, на святах і розвагах.

Актуальність означеної проблеми, недостатній рівень її дослідження, необхідність і можливість подолати зазначені протиріччя зумовили вибір теми магістерської роботи **«Організація театралізованої діяльності у вихованні особистості дитини»**.

Об'єкт дослідження – процес виховання особистості дитини.

Предмет дослідження – вплив театралізованої діяльності на виховання особистості.

Мета дослідження: виявити та розкрити ефективні шляхи виховання дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності.

Завдання дослідження:

1. Визначити й науково обґрунтувати сутність і структуру феномена «театралізована діяльність» у вихованні дітей дошкільного віку; уточнити поняття «виховання».

2. Виявити критерії, показники та схарактеризувати рівні вихованості у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності.

3. Визначити й обґрунтувати педагогічні умови організації театралізованої діяльності у вихованні особистості дитини.

4. Розробити, науково обґрунтувати й апробувати модель та експериментальну методiku організації театралізованої діяльності у вихованні дітей дошкільного віку.

Починаючи дослідження, ми виходили з **припущення**, що театралізована діяльність у вихованні особистості дитини відбуватиметься ефективно, якщо реалізувати такі **педагогічні умови**:

- усвідомлення значущості театралізованої діяльності у вихованні особистості дитини;
- створення процесу виховання особистості на основі організації театралізованої діяльності у закладі дошкільної освіти;
- засобом виховання дітей старшого дошкільного віку буде спеціально організована система занять з театралізованої діяльності.

Для реалізації поставлених завдань і перевірки гіпотези використано комплекс **методів дослідження**:

- *теоретичного рівня* (вивчення, аналіз узагальнення наукової та методичної літератури з теми дослідження; аналіз навчальних програм);
- *емпіричного рівня* – опитування (бесіда; анкетування вихователів), педагогічне спостереження за дітьми; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, прикінцевий етапи);
- *методи математичної статистики* (статистичне опрацювання результатів експериментальної роботи та їх інтерпретація).

Наукова новизна дослідження: визначено й науково обґрунтовано сутність феномена «театралізована діяльність у вихованні особистості дитини»; розроблено структуру означеного конструкту (пізнавальний, емоційно-мотиваційний, поведінковий компоненти); визначено й обґрунтовано педагогічні умови організації театралізованої діяльності у вихованні особистості дитини. Науково обґрунтовано й апробовано модель та експериментальну методику організації театралізованої діяльності у вихованні дітей дошкільного віку; уточнено поняття «виховання». Подальшого розвитку набули теорія і методика організації театралізованої діяльності у вихованні особистості дитини.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробленні й апробації діагностувальної й експериментальної методики організації

театралізованої діяльності у вихованні особистості дитини. Матеріали експериментально-дослідної роботи можуть бути використанні у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти; для розроблення спецсеминарів у системі підвищення кваліфікації вихователів закладів дошкільної освіти.

Апробація і впровадження результатів дослідження. Основні положення роботи знайшли своє віддзеркалення у тезах на II Всеукраїнській Інтернет-конференції викладачів, здобувачів вищої освіти, аспірантів та молодих вчених «Еволюційні процеси в галузі дошкільної освіти: інноватика, досягнення, перспективний досвід», яка відбулася 30 листопада 2021 року на базі кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету.

Експериментальна база дослідження. Експериментальна робота виконувалася на базі КНДЗ «Ясла-садок» № 76 «Весняночка» Маріупольської міської ради Донецької області» м. Маріуполь.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 92 сторінки. У тексті 12 таблиць, 17 рисунків, з них 5 діаграм. Додатки викладено на 4 сторінках. У списку використаних джерел 95 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Сутність поняття «виховання»: визначення виховання, види, методи, форми, засоби.

Відомо, що виховання є дуже відповідальним процесом, коли йдеться про виховання дошкільників. Крім того, виховання впливає на формування особистісних якостей дітей. Мета дошкільного виховання, як зазначають науковці, надати кожній дитині базову освіту, основи базової культури.

Дошкільне виховання дітей дослідники вважають своєрідним фундаментом. Тобто, основою, з якою починається подальший розвиток особистості – характеру, здібностей, навичок. Виховання у закладі дошкільної освіти, на думку науковців, направлене на те, аби навчити дітей жити у соціумі, сформувати необхідні навички спілкування і взаємодію з довколишніми людьми.

Сучасна педагогіка ставить перед собою завдання, які враховують всі аспекти виховання:

- формування повноцінної, всебічно розвиненої особистості;
- впровадження і закріплення у структурі особистості соціально прийнятних, культурних норм поведінки і життєдіяльності;
- впровадження і закріплення у структурі особистості етичних і естетичних якостей;
- забезпечення наявності чинників, які сприяють розвитку волі, цілеспрямованості, усвідомленості й емоційної стійкості особистості;
- залучення вихованої особистості до наукових, історичних, культурних цінностей і досягнень суспільства;
- виховання патріотичної особистості згідно потребам держави;
- розпізнавання і розвиток індивідуальних здібностей, схильностей і потреб людини в різних сферах;

– формування середовища, яке буде сприяти реалізації різних видів пізнавальної діяльності в цілях розширення світогляду, підвищення рівня культурного досвіду;

– розвиток адаптивної здатності особистості відносно умов соціального, політичного і культурного життя суспільства.

Сутність виховання з точки зору педагогіки – це оптимальна організація взаємодії педагогів і вихованців, формування і стимулювання активності дітей, яких виховують, з придбання ними соціального і духовного досвіду, цінностей і досвіду стосунків (рис. 1.1).

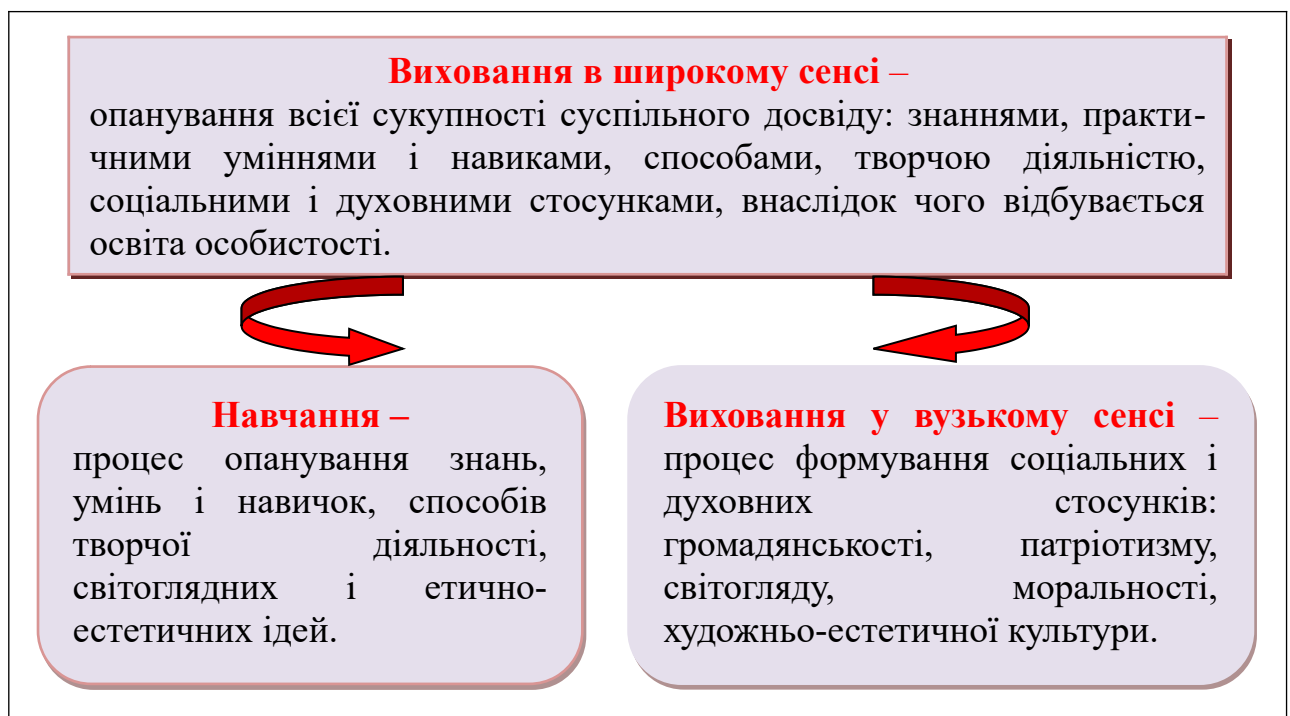

Рис. 1.1. Сутність виховання як педагогічного процесу

З іншої сторони, важливо підкреслити, що виховання – це основна категорія педагогічної науки. Проте точне визначення поняття «виховання», як зазначають дослідники, є одне із складних проблем. Справа в тому, що у педагогічній літературі зустрічається різні визначення цього поняття. Формування їх залежать, як вважає ряд науковців, від методологічного підходу, концепції виховання.

Розглянемо трактування вчених цього поняття у вітчизняній теорії виховання. У підході до визначення поняття «виховання» дослідники виділяють два напрями (рис. 1.2).

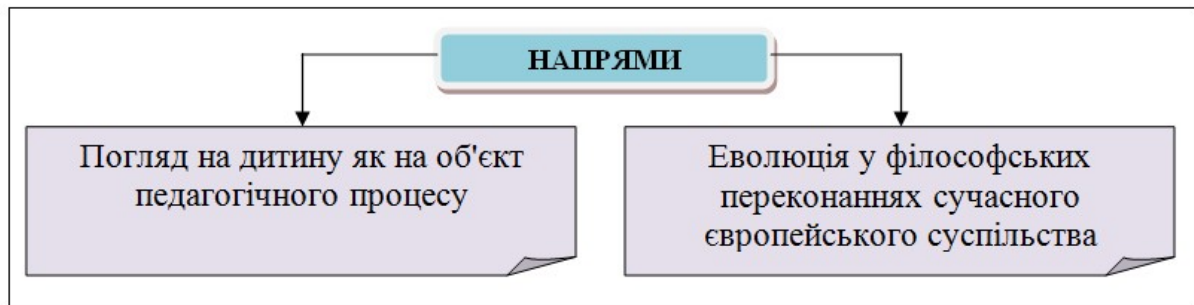

Рис. 1.2. Напрями визначення поняття «виховання»

У основі першого напрямку лежить погляд на дитину як на об'єкт педагогічного процесу. Тобто, провідними чинниками розвитку людини визнаються зовнішні дії, що формують особистість. Цьому напрямку відповідають наступні визначення:

– виховання – це цілеспрямоване, як вважають авторитетні дослідники, а також систематичне управління процесом формування особистості в цілому або окремих її якостей відповідно до потреб суспільства (М. Ковальов та ін.);

– педагогічні дослідження Ю. Бабанського говорять про те, що виховання у спеціальному педагогічному сенсі – це процес і результат цілеспрямованого впливу на розвиток особистості, її стосунків, рис, якостей, поглядів, переконань, способів поведінки у суспільстві;

– виховання, як стверджує це А. Петровський, – це планомірна і цілеспрямована дія і поведінка дитини з метою формування певних установок, понять, принципів, ціннісних орієнтацій тих. Все це забезпечує необхідні умови для розвитку дитини, підготовки її до суспільного життя і продуктивної праці;

– виховання у широкому соціальному сенсі, на думку А. Мудрика, це дія на особистість суспільства в цілому. Він вважає, що виховання є ці-

леспрямованою діяльністю, яке покликано формувати у дітей систему якостей особистості та переконань.

Такий погляд науковців на виховання як на управління, вплив, переконання, характерний для традиційної педагогіки, заснованої на соціоцентричному підході. У рамках цього метою розвитку особистості є її соціалізація з позицій максимальної суспільної корисності. При такому підході, як вважають дослідники, мета виховання – гармонійний і всебічний розвиток особистості відповідно до зовнішньо заданих нормативів. У цьому випадку, як стверджують вчені, навчально-виховний педагогічний процес ігнорує чинник саморозвитку особистості.

Окремі дослідники розглядають виховання як суспільне явище. Вони вважають, що виховання необхідно визначати як складний і суперечливий соціально-історичний процес входження підростаючого покоління в життя суспільства. Результатом виховання, на їх думку, виступає культурно-історична спадкоємність поколінь.

Виховання, як суспільне явище, дослідники характеризують наступними основними рисами, що виражають сутність виховання.

По-перше, це необхідне і загальне явище, яке з'явилося разом із людським суспільством та існує, поки живе само суспільство.

По-друге, виховання виникло, як стверджують провідні вчені, з потреби залучення підростаючого покоління до умов життєдіяльності суспільства.

На кожному етапі розвитку суспільства як вважають автори ряду наукових робіт, виховання за своїм призначенням, змістом і формами носить конкретно-історичний характер. Воно обумовлений характером та організацією життєдіяльності даного суспільства.

Крім того, виховання здійснюється, як доказано дослідженнями, за рахунок засвоєння підростаючим поколінням соціального досвіду у процесі спілкування та діяльності. Дорослі усвідомлюють свої виховні взаємини з дітьми. Вони ставлять перед собою певну мету з формування у дітей тих або

інших якостей. Тому стосунки стають усе більш педагогічно цілеспрямованими.

Аналіз наукової літератури дозволив зробити висновок, що виховання як суспільне явище – це об'єктивно існуючий спосіб підготовки підростаючого покоління. Реалізовується він відповідно до конкретно-історичних умов до повноцінної життєдіяльності у суспільстві. Виховання, як суспільне явище, сучасні дослідники розглядають як синонім поняття «соціалізації». Під «соціалізацією» вони розуміють інтеграцію людини в систему соціальних стосунків. Крім того, розуміється як засвоєння суб'єктом елементів культури, соціальних норм і цінностей, на основі яких формуються якості особистості.

Інший напрям у педагогіці, який виділили науковці, відображає еволюцію у філософських переконаннях сучасного європейського суспільства.

Дослідники вважають, що розвиток гуманістичних ідей сприяє народженню нової педагогічної парадигми, нового погляду на дитину як на суб'єкт виховання (рис. 1.3).

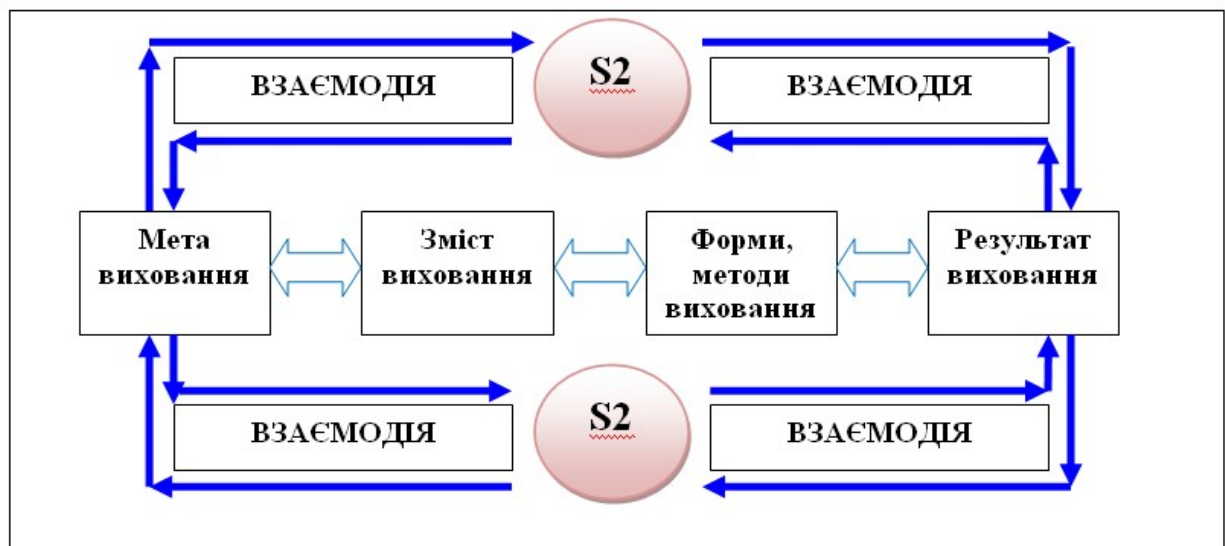

Рис. 1.3. Сутність процесу виховання та його місце у цілісному педагогічному процесі

У зв'язку з цим вчені виділяють основні закономірності виховання, а саме:

- виховання детерміноване культурою суспільства;
- виховання і навчання, на думку багатьох науковців, це два взаємозалежних процеси з визначальною роллю виховання;
- ефективність виховання обумовлена активністю людини, включеністю її у самовиховання;
- ефективність і результативність виховання, як стверджують авторитетні дослідники, залежать від гармонійного зв'язку всіх структурних елементів, що беруть участь у виховному процесі: мети, змісту, форм, методів, засобів виховання.

Існує також думка, що загальною метою виховання є всебічний і гармонійний розвиток особистості. Такий ідеал цивілізованого суспільства діє протягом сторіч. Почалося це з афінської системи виховання, де і народилося розуміння гармонійності людини.

Як відомо, першоосновою існування людини є задоволення її потреб. Будь-яка діяльність, яка спрямована на задоволення потреб, має мету. Задоволення цієї мети вимагає наявності певної технології. У педагогіці – це методика її реалізації. Методика ж передбачає визначення змісту виховання.

Зміст виховання, як доказано у багатьох дослідженнях, це те, що впливає із багатства суспільно-історичного досвіду, вартостей культури і використовується для потреб виховного процесу. На думку Н. Мойсеюк, зміст виховання – це система цінностей світової і національної культури, яку діти повинні засвоїти, зберегти і розвинути відповідно до поставленої мети і завдань виховання.

Крім того, змістом виховання, як вважають автори низки робіт, є культура особистості. Ядром внутрішньої культури є духовність і зовнішня культура, здібності кожної людини, її самовизначення, саморозвиток, самореалізація.

Завдання педагога, як стверджує ряд науковців, полягає у виробленні в дітей ціннісних орієнтацій, власної позиції, відповідного ставлення до себе й

інших, а також допомоги їм усвідомити свої потреби. Ми згодні з думкою науковців, що зміст виховання є водночас і суб'єктивний досвід особистості з її ставленнями, цінностями, уміннями, соціальними навичками, способами поведінки, здібностями. Вимоги до змісту виховання багатопланові.

Мету і зміст виховання в педагогіці науковці виділяють з основного положення – це визнання здатності людини до саморозвитку.

Виховання є основоположною категорією педагогіки. Слід відмітити, що специфіка виховання полягає в тому, що до виховної дії схильні всі люди, незалежно від рівня розвитку. Педагогіка покликана упорядкувати цей процес, крім того, зробити його безпечним та ефективним. Розглянемо, у чому сутність виховання, її особливості і призначення.

Виховання – це процес у педагогіці, як стверджують авторитетні дослідники, що полягає в осмисленому цілеспрямованому формуванні особистості. При цьому навчання і виховання в освітній установі і в сім'ї, пов'язані між собою.

Виховання, на думку науковців, покликане сформувати психологічну структуру особистості (рис. 1.4).

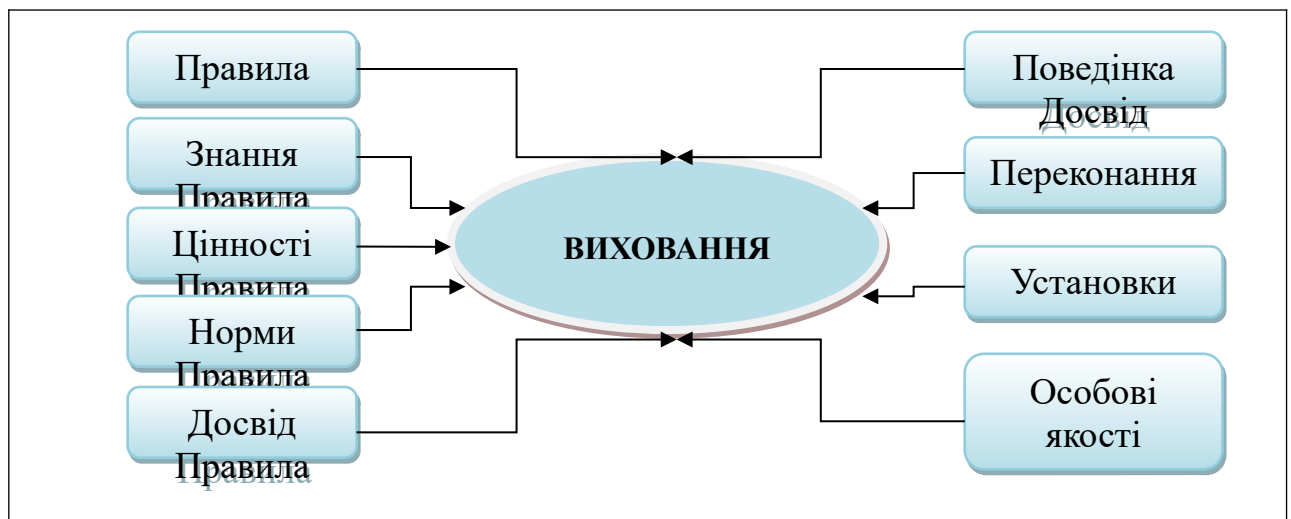

Рис. 1.4. Формування психологічної структури особистості

Особливо необхідно акцентувати увагу, як стверджують провідні вчені, на активності пізнавальної діяльності об'єкту виховання. Їх вони називають

особово-діяльним підходом до виховання. Такий підхід набув широкого поширення у вітчизняній теорії виховання. Методи виховання виступають, на думку провідних вчених, основними інструментами. Вони створюють умови для успішного вирішення завдань кожній із складової виховного процесу. Вживання методів непрямой педагогічної дії виражаються в створенні такої ситуації в організації діяльності. Така діяльність дозволить сформувати у дітей певну установку на самовдосконалення, на вироблення відповідної позиції в системі їх стосунків із педагогами, однокласниками, товаришами і суспільством у цілому (рис. 1.5).

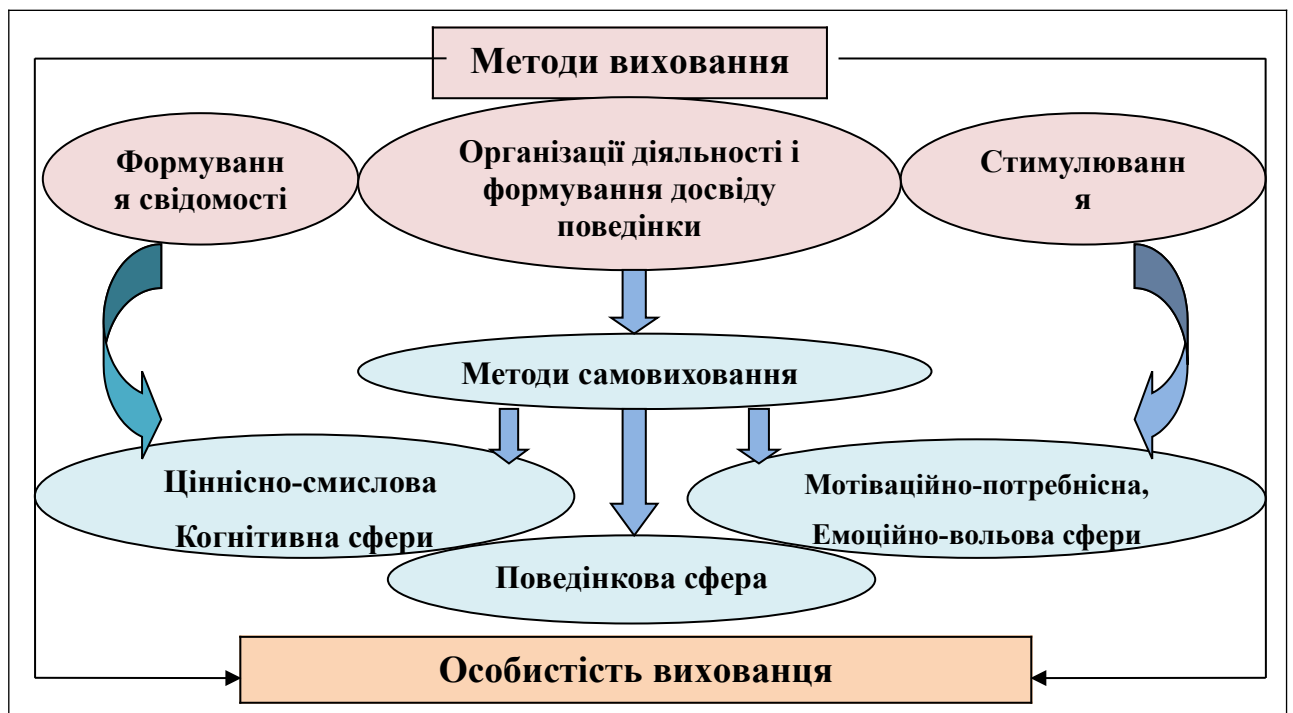

Рис. 1.5. Сутність процесу виховання та його місце у цілісному педагогічному процесі

Слід відмітити, що сучасна теорія містить у собі іншу думку. Так, виховний процес – це соціальна взаємодія між педагогом і дітьми, яких виховують. З іншої сторони, слід підкреслити, що ефективність діяльності педагога оцінюється за змінами свідомості і поведінки дитини. Добитися максимальних успіхів у процесі виховання, як вважають дослідники, можли-

во лише при грамотному і доцільному виборі методів, форм і засобів виховання.

Методи виховання слід відрізнити від засобів виховання. Методи виховання та засоби виховання тісно зв'язані і застосовуються в єдності. До засобів виховання відносяться різні види діяльності. До засобів виховання відноситься також сукупність предметів і творів матеріальної і духовної культури. Вони залучаються для педагогічної роботи. Це можуть бути наочні посібники, політична, художня і науково-популярна література, витвори образотворчого і музичного мистецтва, засоби масової інформації та ін. За допомогою засобів виховання здійснюється виховання дітей. Засоби виховання, що роблять вплив на розвиток дитини, є різні види діяльності: гра, праця, творчість, спілкування та ін. (рис. 1.6).

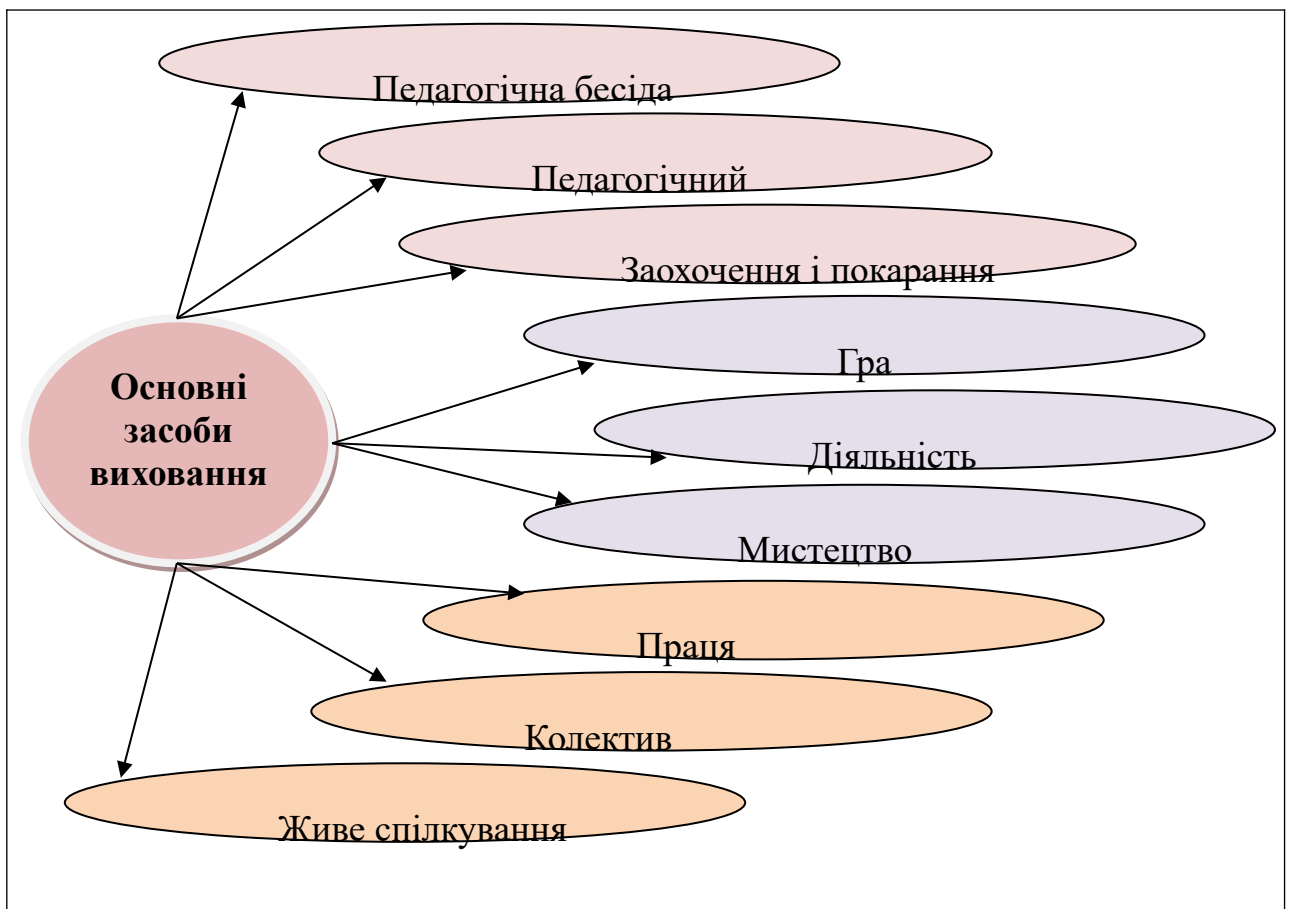

Рис. 1.6. Засоби виховання

Дослідники виділяють провідний тип діяльності у кожному конкретному віці вихованця. Так, у дошкільному віці превалює ігрова діяльність. Дошкільники люблять грати у різні види ігор.

У молодшому шкільному віці на першому місці – навчальна діяльність. Особове спілкування характерно для підліткового віку. Навчально-професійну діяльність виділяють у вихованні у старшому шкільному віці.

Процес виховання, як стверджують провідні вчені, створює результат виховання – особистість дитини. Критерієм ефективності й якості педагогічного процесу виховання, на їх думку, є вихованість дошкільників.

Під вихованістю в педагогіці авторитетні дослідники розуміють інтеграційну особову характеристику, що є системою переконань, цінностей, особових якостей і норм поведінки дитини. Вона знаходить віддзеркалення у відношенні до себе, іншим людям, предметам і явищам навколишнього світу.

Вихованість передбачає дотримання також правил поведінки і спілкування, прийнятих у суспільстві. Крім того, внутрішню культуру людини, що відображається у її світогляді.

На закінчення вивчення поняття і сутності виховання автори низки наукових робіт визначити, що виховання – це діяльність. На їх думку, діяльність направлена на розвиток особистості дошкільника, створення умов для його самовизначення, соціалізації на основі соціокультурних цінностей. Крім того, ця діяльність направлена на розвиток духовно-етичних цінностей і прийнятих у товаристві правил і норм поведінки людей на їх користь, сім'ї, суспільства і держави.

Вихователі враховують у вихованні дошкільників їх індивідуальні особливості. Вони уникають багатьох труднощів і досягають кращі результати у своїй роботі. Саме врахування вікових та індивідуальних особливостей розвитку дошкільника дозволяє вихователям спрямовувати навчально-виховний процес на ефективне осмислення, планування, програмування та творче здійснення дитиною свого індивідуального життя в майбутньому

На сучасному етапі з'явилися нові методи і методики з виховання дітей

дошкільного віку. Розглянемо основні авторські методики виховання, які пропонують вчені (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Авторські методики виховання

<i>Методи і методики виховання</i>	
<i>Метод Нікітіних</i>	– виховання здорових і розумних дітей. Педагоги Нікітіни вважають, що навчання дітей необхідно починати зі спостереження за ними. Автори звертають увагу на те, що для правильного розвитку дітей необхідно підготувати довкілля. Їх метод ґрунтується на таких постулатах, як праця, творчість, природність, любов до природи. Вони стверджують, що займатися діти можуть стільки, скільки самі захочуть. При цьому використовуються таблиці, алфавіт, карти, тренажери, спортінвентар, кубики, головоломки й інші елементи навчальної системи. Всі ігри, в які грають діти, поступово розширюються за змістом та ускладнюються.
<i>Метод Монтесорі</i>	– всебічне виховання. Метод Монтесорі направлений на пізнавальний, трудовий, етичний і соціальний розвиток. Головна ідея методу: дітей необхідно спочатку навчити писати, а потім – рахунку та читанню. Головний девіз педагогічної системи – «допоможіть мені все зробити самому». На думку Монтесорі все оточення дітей має бути наповнене максимально корисними предметами, які виконують певне призначення. Ігри, в які грають діти, направлені на розвиток сенсорики, мовлення, навчання читанню, письму та математиці.
<i>Метод Г. Бикової</i>	Метод «ледачої мами». Г. Бикова вважає, що дітей необхідно ростити самостійними. З дитинства розвивати в нави-

	ки пізнання, розуміння, пошуку рішень.
<i>Метод Домана</i>	<p>Методика призначена для формування розумових здібностей дітей із раннього віку і до 7 років. Автор стверджує, що діти можуть нескінченно засвоювати інформацію із зображень і слів за картками, які він запропонував.</p> <p>Вправи для раннього розвитку мовлення дітей, швидкості читання, допитливості і розширення словарного запасу також запропоновані Доманом. Головний девіз системи навчання – «Без фактів немає знань».</p>
<i>Методика Зайцева</i>	За допомогою кубиків Зайцева дітей вчать читанню. Автор методики вважає, що у грі діти легко навчаються читанню, ніж сидячи за партою.
<i>Вальфдорська методика</i>	Методика направлена на розвиток творчих здібностей дітей. Вальфдорська методика рекомендує ліпити, вишивати, будувати за допомогою натуральних матеріалів. Особлива увага приділяється фізичному розвитку дітей.

Отже, існують певні особливості всіх дітей дошкільного віку, відповідно до яких необхідно вибудовувати їх виховання. Але існують і індивідуальні відмінності між дітьми, які ґрунтуються на типі вищої нервової діяльності.

1.2. Характеристика театралізованої діяльності дітей дошкільного віку.

Ігрова діяльність, як зазначають дослідники, є невід'ємною частиною гармонійного та всебічного розвитку дітей дошкільного віку. На їх думку, це пов'язано з віковими особливостями розвитку психічних процесів дітей. У

грі дитина реалізує себе як особистість, здатну на створення свого бачення світу. Гра є доступним і цікавим для дитини способом вираження знань, емоцій, відчуттів. Про це доводять науковці О. Запоріжець, А. Леонт'єв, Н. Маханьова та ін., які вивчали цю проблему.

Відомо, одним із ефективних видів ігрової діяльності є театр. У дитячому театрі дошкільники проявляють свою творчу активність, реалізують свої думки та мрії. Дітям близьке театральне мистецтво. В основі театрального мистецтва лежить гра, яка є провідною діяльністю дітей дошкільного віку, засобом їх всебічного розвитку, вагомим методом виховання. Саме через гру діти можуть побачити та зрозуміти стосунки між людьми. Гра є потужним виховним засобом. За словами К. Ушинського, саме у грі реалізується потреба людської природи.

Сучасні дослідники вважають, що іграми необхідно насичувати виховання і навчання старших дошкільників. Гра виконує роль передбачення наочної і духовної діяльності. У ході гри закріплюються різні виховні моменти, приклади етичної поведінки людини. У грі міститься елемент трудової, художньої або пізнавальної діяльності. Крім того, у грі присутнє спілкування як діяльність і ціннісна орієнтація. На думку науковців, необхідно використовувати ігри з елементами трудової діяльності, з елементами спілкування або духовного осмислення життя. Різноманітність гри сприяє різносторонньому приготуванню дітей дошкільного віку до різних видів діяльності.

Авторитетні дослідники (Л. Виготський, О. Запоріжець, О. Леонт'єв, Г. Люблінська, Д. Ельконін та ін.) вважають, що гра робить чималий вплив на психічний розвиток дітей. Поняттям «грою» об'єднані різноманітні прояви активності дітей дошкільного віку, які розрізняються за характером дій та їх спрямованістю. Це ігри дидактичні, рухливі, сюжетно-ролеві, театралізовані, музичні та ін. Таким чином, театралізована гра робить суттєвий вплив на хід розвитку особистості дітей дошкільного віку.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що узагальнене визначення театралізованої гри відсутнє. Так, дитячу театралізовану творчість Л. Виготський розглядає як драматизацію. На відміну від Л. Виготського, О. Трусова поняття «театралізована гра», «театрально-ігрова діяльність і творчість», «гра-драматизація» застосовує як синоніми. Більшість дослідників (М. Васильєва, С. Козлова, Д. Ельконін, С. Соломаха та ін.) приходять до висновку, що театралізовані ігри близькі до мистецтва, називають їх «творчими».

Багато учених дають визначення театралізованим іграм. Так, Л. Фурміна вважає, що театралізовані ігри – це ігри-вистави, в яких за допомогою засобів образної та емоційної виразності (поза, жести, міміка, пантоміміка, інтонація) розігрується літературний твір. Тобто відтворюються конкретні образи. Театральна-ігрова діяльність дітей-дошкільників, на думку Л. Фурміної, приймає дві форми:

- коли дійовими особами є предмети. Це можуть бути іграшки, ляльки;
- коли діти самі в образі дійової особи виконують взяті на себе роль.

У театралізованій грі здійснюється емоційний розвиток. Дошкільники знайомляться з відчуттями, настроями персонажів. Вони освоюють засоби їх зовнішнього вираження, усвідомлюють причини того або іншого настрою. Отже, театралізована гра, як зазначають науковці, є засобом самовираження і самореалізації дитини.

Велике значення театралізованої гри також і для мовного розвитку. Це вдосконалення діалогів і монологів, освоєння виразності мови. Можна відмітити, що у процесі роботи над виразністю реплік персонажів, власних висловів активізується словник дітей. Крім того, удосконалюється звукова культура мови, її інтонаційний стрій. Ролі, які виконують дошкільники, ставлять їх перед необхідністю ясно, чітко, зрозуміло висловлюватись. У дітей покращується діалогічна мова, її граматична будова.

Отже, ми додержуємося думки науковців, що театралізована гра є однією з найдемократичніших і доступніших для дітей видів діяльності.

Театралізована діяльність дозволяє вирішувати проблеми педагогіки і психології. Ці проблеми пов'язані з художнім та етичним вихованням, розвитком комунікативних якостей особистості, а також з розвитком пам'яті, уявою, мисленням, фантазії, ініціативності та ін.

Відновлення в Україні державності, відродження культурно-історичного досвіду та національних традицій висувають завдання гармонійного, цілісного розвитку дитини як особистості. Про це зазначається в основних державних документах. Це Концепція дошкільного виховання в Україні, Закон України «Про дошкільну освіту», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. тощо.

Розглянемо вимоги щодо організації театралізованої діяльності у сучасному закладі дошкільної освіти, які відображені у Базовому компоненті дошкільної освіти (нова редакція, 2021).

Затверджений державний стандарт дошкільної освіти забезпечує підвищення якості дошкільної освіти в Україні та приведення її до відповідності міжнародним стандартам. Оновлений документ заснований на компетентнісному підході. Державний стандарт дошкільної освіти визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей дітей дошкільного віку за освітніми напрямками. Інваріативний складник стандарту дошкільної освіти – освітній напрям «Дитина у світі мистецтва».

Обговоримо зміст Базового компоненту дошкільної освіти у контексті формування відповідних компетентностей підготовки дітей до театралізованої діяльності, що відповідають сучасному освітньому стандарту (рис. 1.7).

Рис. 1.7. Інваріативний складник стандарту дошкільної освіти – освітній напрям «Дитина у світі мистецтва»

Мистецько-творча компетентність формує у дітей уміння практично реалізувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій і почуттів до видів мистецтва; елементарно застосовувати мистецькі навички у життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності.

Одним із компонентів у змісті БКДО є *емоційно-ціннісне ставлення*, що передбачає формування у дошкільників інтересу до театралізованої діяльності. Діти позитивно відгукуються на пропозиції включення в різні види мистецько-творчої діяльності (театралізація малих літературних творів, розігрування спектаклю), а також отримують задоволення від мистецької діяльності.

Сформованість знань включає елементарне уявлення дітей про театральне мистецтво. Дошкільники повинні розуміти мистецтво як результат творчої діяльності митців, виконавців; висловлювати враження від мистецтва. Діти сприймають й емоційно реагують на художній образ, елементарно аналізують засоби художньої виразності у творах мистецтва. Дошкільники розуміють призначення театрального реквізиту, атрибутів для театралізованої діяльності; здатні до реалізації творчого задуму за їх допомогою. Діти розуміють зміст і колективний характер театральної вистави.

Навички. Діти мають пов'язувати яскравість образу, зміст твору із засобами емоційно-образної виразності; знаходити просту аналогію між жит-

тям і змістом твору, використовувати здатність набувати художньо-продуктивного досвіду мистецької діяльності. Діти повинні володіти доступними техніками, відображати ними життєві враження та почуття. Дошкільнята повинні мати найпростіші навички виконавської культури та культури глядача; запам'ятовувати сюжетну послідовність вистави, своєчасно включатись у театралізовані дії. Діти ідентифікують почуття та вчинки персонажів із власними; співпрацюють з дітьми, зокрема з особливими освітніми потребами та ін.

Отже, зміст освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» Базового компонента дошкільної освіти вводить дошкільника у світ практичної та духовної діяльності людей, розвиває потребу в реалізації власних творчих здібностей, вчить отримувати задоволення не тільки від результатів.

Важливість естетичного виховання обумовила появу парціальних освітніх програм (рис. 1.2).

Таблиця 1.2

Сучасні парціальні програми

Назва програми	Зміст
<i>Парціальна програма «Грайлик» (автори О. Березіна, О. Гніровська, Т. Линник)</i>	Програма складена з урахуванням вікових психолого-фізіологічних особливостей розвитку дітей дошкільного віку. Програма розкриває особливості й умови вдалої освітньої роботи, завдання, змістові блоки з організації театралізованої діяльності з дітьми різних вікових періодів. Автори Програми рекомендують вихователям розширювати та доповнювати зміст роботи з питань організації театралізованої діяльності. Методичні рекомендації, які запропонували автори Програми, допомагають вихователям системно підійти до організації театралізованої діяльності в закладі дошкільної освіти.
<i>Програма</i>	Особливу увагу в сучасній парціальній програмі з

<p><i>«Радість творчості»</i> (автори Р. Борщ, Д. Самойлик).</p>	<p>художньо-естетичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку автори рекомендують приділяти виявленню, збереженню та розвитку творчого й особистісного потенціалу дитини. Серед пріоритетних завдань програми – розвиток емоційно-естетичного сприймання та ціннісного ставлення до краси навколишнього світу, формування уявлень про різні види мистецтва та їх характерні особливості, розвиток творчих здібностей і збагачення індивідуального художньо-естетичного досвіду кожної окремої дитини.</p>
<p><i>Парціальна програма «Вітаю, театре!»</i> (автор Л. Макаренко)</p>	<p>Програма з театралізованої діяльності дітей націлена на виховання у старших дошкільників інтересу до театрального мистецтва, розвиток творчих здібностей і вміння застосовувати засоби емоційно-образної виразності, формування готовності до театралізованої виконавської діяльності та досвіду участі у виставі. Методичні рекомендації, які надає автор, розкривають систему роботи вихователя за темами програми та організацію практичної театралізованої діяльності зі старшими дошкільниками над постановкою вистави.</p>

Отже, театралізована діяльність вирішує педагогічні завдання, які стосуються формування виразності мовлення дитини, інтелектуального і художньо-естетичного виховання. Діти беруть участь у театралізованих іграх і стають учасниками різних подій із життя людей, тварин, рослин. Це дає дошкільникам можливість глибше пізнати навколишній світ. Театралізована

діяльність вчить дітей бути творчими, здібними до сприйняття новизни, уміння імпровізувати.

Дослідники стверджують, що театралізована діяльність є джерелом розвитку відчуттів, глибоких переживань і відкриттів дітей дошкільного віку, залучає їх до духовних цінностей. Це – конкретний, зримий результат. Крім того, театралізовані заняття розвивають емоційну сферу дітей, заставляють їх співчувати персонажам, співпереживати під час розігрування події. Таким чином, на думку науковців, театралізована діяльність – найважливіший засіб розвитку у дітей емпатії. Тобто, у дітей розвиваються здібності розпізнавати емоційний стан людини за допомогою емоційно-образної виразності, уміння ставити себе на місце персонажів у різних ситуаціях, знаходити різні вирішення проблем.

Театралізована діяльність дозволяє формувати досвід соціальних навичок поведінки. Як зазначають дослідники, кожен літературний твір або казка для дошкільників завжди мають етичну спрямованість. Завдяки казці діти пізнають навколишній світ; виражають своє власне відношення до добра і зла. Улюблені персонажі стають зразками для наслідування й ототожнення.

На думку науковців, саме здібність дошкільників до такої ідентифікації з улюбленими образами дозволяє педагогам через театралізовану діяльність робити позитивний вплив на дітей. Театралізована діяльність дозволяє також дітям вирішувати проблемні ситуації опосередковано від імені якого-небудь персонажа. Це допомагає долати боязкість, невпевненість у собі, соромливість. Як зазначає М. Маханьова, заняття з театралізованої діяльності допомагають всебічно розвивати дітей дошкільного віку.

Театралізована діяльність, як стверджують авторитетні дослідники, є ефективним засобом соціалізації дошкільника в суспільстві у процесі осмислення ним етичного підтексту літературного або фольклорного твору й участі у грі. Гра має колективний характер, що і створює сприятливі умови для розвитку відчуття партнерства і освоєння способів позитивної взаємодії.

Відомо, що театралізована діяльність пов'язана зі сприйманням творів театрального мистецтва і відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, вражень, почуттів. Театралізована діяльність у дошкільному віці є одним із засобів педагогічного впливу на розвиток особистості дитини. Дослідники виділяють декілька видів театралізованої діяльності:

- сприймання театрального видовища дітьми, що сприяє їх засвоєнню найкращих форм літературного мовлення;
- театралізована гра спрямована на активізацію словника і зв'язного мовлення, сюжетоскладання;
- підготовка театральної вистави. З дітьми проводяться репетиції, відпрацьовується виразність мовлення та ін.

Відповідно до видів організація театралізованої діяльності передбачає три основних напрями роботи:

- пізнавальний формування у дитини певних знань, умінь, уявлень про театр, театральну термінологію;
- передбачає ознайомлення з театром, художньо-естетичне сприймання;
- ігровий створення сприятливих умов для ігрової діяльності, спонукання дитини до імпровізації, використання набутих знань у грі;
- містить ігри-драматизації й імпровізовані ігри; у дитини відбувається формування театральних дій, елементів сценічної виразності, майстерності;
- містить репетиції, вправи, роботу в театральному гуртку, підготовку вистави.

З-поміж ключових понять театралізованої діяльності дослідники виділяють сюжет, сценарій, гру за сюжетом літературного твору, театралізацію, казку-показу. На їх думку, сюжет – це усне зв'язне висловлювання. Воно відбуває у стислій формі динаміку основних подій гри. Театралізована діяльність розкриває творчий потенціал дитини, виховує творчу особистість. Діти вчаться помічати в навколишньому світі цікаві ідеї, втілювати їх,

створювати свій художній образ. У дітей розвивається творча уява, уявлення, асоціативне мислення, вміння бачити незвичайне в повсякденному (рис. 1.8).

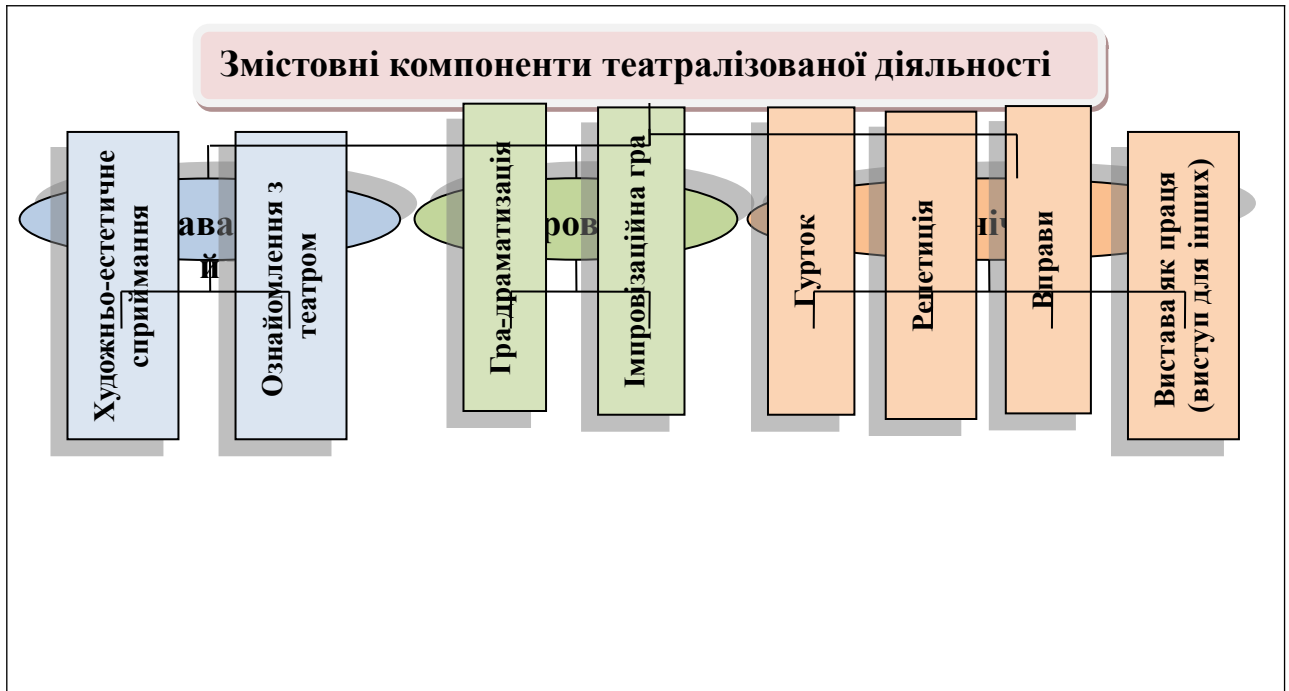

Рис. 1.8. Компоненти театралізованої діяльності

На практиці доведено, що старші дошкільники активно використовують театралізовану гру. Театр — один із найбільш доступних видів мистецтва для дітей. Театр допомагає розв’язати багато актуальних проблем педагогіки та психології, пов’язаних з:

- художнім розвитком і вихованням дітей;
- формуванням естетичного смаку у дошкільників;
- розвитком комунікативних якостей особистості;
- вихованням волі, розвитком мрії, уявлення, ініціативності, мовлення;
- створенням позитивного емоційного настрою, зняттям напруження, розв’язанням конфліктних ситуацій через гру.

Залучення дітей до театралізованої діяльності сприяє вивченню людських почуттів. Діти вчаться висловлювати свої почуття, передавати текст за допомогою засобів образної й емоційної виразності.

1.3. Театралізована діяльність як провідний засіб виховання дітей старшого дошкільного віку.

Мистецтво театру здавна супроводжує людство, організовує дозвілля людей різного віку, сприяє вихованню всебічно розвиненої особистості. Значення основних видів театрального мистецтва в житті окремої людини та суспільства проаналізовано у працях мистецтвознавчого, соціологічного та психолого-педагогічного характеру.

Театр – це засіб етичного, соціального, емоційно-естетичного виховання дітей. Діти старшого дошкільного віку повинні осмислено орієнтуватися у світі дорослих. Вони повинні навчитися вибудовувати свої стосунки з цим світом, враховуючи гуманістичні традиції людського суспільства.

Як зауважують дослідники, важливо сформувати у дошкільників такі якості, які будуть необхідні їм для благополучної адаптації у новому дитячому колективі. Тому, одним із завдань виховно-освітньої роботи закладу дошкільної освіти є залучення дітей до світу соціальної дійсності.

На жаль, у дітей дошкільного віку спостерігається відсутність соціального досвіду. Це проявляється у несформованості знань про мистецтво людських відносин, неадекватній поведінки у різних життєвих ситуаціях, незнанні формул мовного етикету та ін. Тому роль театру в соціально-моральному вихованні дітей дошкільного дуже важлива.

Театр несе у собі досвід відносин людини з навколишнім світом. Він є для дітей засобом пізнання загальнолюдських моральних цінностей. Це пов'язано з тим, що відвідування театру – завжди свято для малюків. Крім того, потреба у театрі пов'язана з тим, що діти з найбільшою яскравістю, повнотою, доступністю бачать відображення свого життя. І останнє: сценічне мистецтво дарує почуття співучасті, співчуття, співпереживання.

Роль театру в естетичному вихованні дошкільників є неоцінимою. Це доведено у дослідженнях Н. Виноградової, С. Мерзлякової, С. Соломахи О. Трусової та ін. У процесі сприйняття художнього твору у дітей виникає особливий погляд пізнання у формі емоційних образів. У дітей відривається зовнішня картина навколишнього світу. Крім того, відбувається внутрішній компонент у вигляді відчуттів, вистав, який додає емоційному образу спонукальний, активізуючий характер віддзеркалення що оточує дійсність.

Отже, виховні можливості дитячої театралізованої діяльності великі. Беручи участь в ній, діти знайомляться з навколишнім світом через образи, фарби, звуки. Вміло поставлені питання заставляють дошкільників думати, аналізувати, робити висновки й узагальнення.

Звісно, сучасне поняття «театр» неоднорідне. На сучасному етапі поряд із традиційними формами театру з'являються нові.

Плейбек-театр – це одна з форм сучасного неklasичного театру. У перекладі з англійського, «playback» означає «відтворення». Сьогодні playback-театр поширений у всьому світі та використовується як форма «розумної» розваги, імпровізації, розвитку стосунків між людьми у різних обставинах. Крім того, playback-театр – це форма підтримки людей та унікальної зустрічі мистецтва і звичайного життя.

Плейбек-театр являє собою форму театру-імпровізації. У США та Європі він давно існує як альтернатива традиційному театру (Салас). Існує також думка, що плейбек-театр знаходить своє місце на перетині театру та психотерапевтичних практик. Провідні слова, які відносять до плейбек-театру – це гра, занурення, єдність і свобода [Бевзенко Л.].

Критерії професійності чи «достатньо хорошого» плейбек-театру описуються Дж. Фоксом, Автор поєднує три сфери: мистецтво, соціальну взаємодію та специфічний ритуал [Савінов В].

Заслуговують на увагу формати театральних подій, які приходять на зміну старому модерному театру. У плейбек-театрі глядач і актор імпровізують у створенні театального дійства. Дослідники виділяють

основні принципи плейбек-театру:

- інтерактивність. Мається на увазі, що взаємодія з глядачами повинна бути обов'язковою;
- імпровізація. Це можливість розігрування не підготовлених заздалегідь різних історій;
- безпосередня участь автора історії. Використовуються історії із життя оповідачів, а не вигаданих ситуацій;
- розігруються різні історії в атмосфері психологічної безпеки. Ведучий регулює моральні рамки розповіді історії, а також допомагає акторам у коректності її інтерпретації.

Плейбек-театр науковці називають театром психологічних імпровізацій. Важливе місце, на їх думку, у цьому виді мистецтва займають людські почуття й емоції. Актори на сцені розігрують різні історії, які розповідають їм глядачі. Щоб повніше і глибше зобразити почуття оповідача, актори спочатку слухають його історію, проникають у світ його переживань. Сценарій заздалегідь не готується. Ролі не розподіляються. Актори виступають спонтанно.

Плейбек-театр науковці відносять до паратеатральних систем терапевтичної спрямованості. Паратеатральність розуміється вченими як використання театру з метою «суто практичних» міркувань. Тобто, з метою гармонізації внутрішнього світу людини, її психологічного стану, активізації внутрішніх психічних ресурсів для розвитку емоційності тощо.

Плейбек-театр, як вважає ніхка дослідників, це оригінальна форма театральної імпровізації. У плейбек-театрі люди розповідають про реальні події із свого життя. У подальшому оповідачі спостерігають, як ці розповіді грають актори. Дослідники відмічають соціально-психологічний зміст плейбек-театру. Під час розповіді та розігрування історії включаються різні послання. Вони можуть не співпадати, бути протилежними. Такий принцип плейбек-театру, як зазначають науковці, має значний терапевтичний ефект.

Наступний важливий аспект плейбек-театру – це створення простору

розуміння між людьми. Під час перформансу люди розповідають свої власні історії. Розуміння – це базовий процес. Він допомагає людям розвинути емоційну сферу, досягти гармонії із собою, з іншими, зі світом у цілому.

Подальшим положенням є те, що плейбек-театр дозволяє людям краще зрозуміти події свого життя, а також краще побудувати майбутнє. Відбувається це завдяки тому, що люди розповідають про події життя, власні переживання. Джо Салас зазначає, що ці історії необхідні для побудови життя людей.

Плейбек-театр сприяє розвитку емоційності, емпатії, толерантності до соціальних відмінностей, прийняття іншого з усіма його особливостями, цінностями. Завдяки йому люди вчаться слухати, розуміти інших. Головне у перформансі – це розповідь глядача, втілення якої в дійство неможливе без уважного сприймання.

У плейбек-театрі існує певний ритуал, повага до кожного оповідача, зацікавленість його історією. Крім того, існує підтримка і розуміння важливості для учасників перформанса всього, що відбувається. А також прийняття різних думок, що висловлюються оповідачами, створювання умов, у яких люди переосмислюють ставлення до себе, один до одного, до соціального оточення.

У ході розігрування плейбеку у глядачів розгортаються рефлексивні процеси. Це внутрішній діалог, активне слухання історій оповідачів, осмислення і співставлення чужих історій із власним соціальним і психологічним досвідом, емоційне від реагування на події історії і власне ставлення до неї. Це підводить їх до того рівня відкритості, який необхідний для діалогу в середині суспільства, для розуміння і включення в сучасні суспільні процеси.

Зовнішньо плейбек-театр виглядає досить просто. Оповідач висвітлює подію із свого життя, і актори її втілюють власною грою. Проте, головні процеси відбуваються у психіці учасників перформансу. Це може бути пригадування подібних історій, асоціації з історіями із власного життя, а

також ідентифікація з учасниками подій, які розігрують актори плейбеку.

Всі ці процеси супроводжуються думками, емоціями, бажаннями та спонуканнями. Вони допомагають людині осмислити щось нове, відкрити для себе нову реальність. Крім того, створити нові шляхи побудови власного майбутнього, а також розширити діапазон власних емоцій, вдосконалити свій емоційний інтелект. Важливою особливістю плейбек-театру є те, що низка історій оповідачів, як правило, приводить до позитивного гуманістичного завершення перформансу. Це дозволяє учасникам уявити образ благополучного життя, сформувати емоційно привабливу внутрішню атмосферу.

Отже, вважаємо, що ресурси плейбек-театру допоможуть знизити тривожність і психологічну напругу. Тим самим, створити умови для розширення емоційної сфери дітей, сприяти формуванню їх емоційного інтелекту.

Театр для дітей дошкільного віку є також одним із найдоступніших видів мистецтва. Саме театр вирішує проблеми педагогіки і психології, які пов'язані з художньою освітою і вихованням, формуванням естетичного смаку, моральним вихованням. Крім того, розвитком комунікативних якостей особистості, вихованням волі, розвитком пам'яті, уяви, фантазії, мови, створення позитивного настрою, рішенням конфліктних ситуацій через гру.

Плейбек-театр, як зазначають авторитетні дослідники, це своєрідне природі дитинства дійство. Плейбек-театр включає в себе можливість навчитися спонтанно висловлювати почуття і думки. Крім того, прилучає дітей проявляти стриманість і обачність, бути світлим і казковим.

Дослідники виділяють різні форми вираження, в яких історії можуть втілюватися. Історії можуть бути різними: смішні і сумні, довгі і короткі, дитячі спогади або враження від сьогодення. Це можуть бути мрії, фантазії, сни. Головне, на думку науковців, що вони чимось зачіпають оповідача, і він захотів поділитися своїми почуттями з іншими людьми. Важливим є також те, що форма плейбек-перформансу сприяє створенню атмосфери від-

критості, довіри, настрою на взаєморозуміння всіх, хто бере участь у дійстві. Плейбек-театр сприяє підвищенню психологічної культури спілкування дітей, додає позитивних емоцій і всього, що так бракує їм.

I. Кондратець наводить правила плейбек-театру [3, с. 22]:

- індивідуальність заперечувати не можна. Беруться будь-які історії на різну тематику);
- плейбек-театр не ставить за мету пошук рішень. Сюжети мають бути засобом діалогу, який не дає конкретних відповідей;
- нічого не обговорюється і не пояснюється. Важливі тільки враження й емоції;
- актор і глядач – рівноправні учасники вистави;
- плейбек-театр через творче програвання ситуацій виявляє нові ресурси і взаємозв'язки;
- будь-яка історія, яку показують у плейбек-театрі, стає важливою за значущою.

На сучасному етапі фахівці привертають увагу на проблеми дітей з обмеженими можливостями здоров'я. На нашу думку, це пов'язано з тим, що такі діти в сучасному суспільстві розглядаються як активний суб'єкт, а не як об'єкт медико-соціальної допомоги та турботи. Так, найбільш високі показники тривожності і страхів дослідники відмічають саме у сором'язливих, боязких дітей. Такі дошкільники уникають спілкування з оточуючими. Їм складно входили у контакт з іншими дітьми. Вони переживають свій особливий стан, часто плачуть із приводу рухової неспроможності.

У науковому та прикладному аспектах є цікавим вивчення освітньо-виховних можливостей театралізованої діяльності дітей. Вона має позитивний вплив на розвиток пізнавальної й емоційно-чуттєвої сфери особистості дитини. Дослідники стверджують, що засобами театру розв'язуються важливі виховні завдання:

- театр сприяє вихованню моральних якостей дитини;

- допомагає повірити у власні можливості;
- вчить бути організованою та уважною;
- удосконалює психічні процеси;
- надає можливість до самореалізації та самовираження.

З метою визначення ролі театралізованої діяльності у попередженні негативних проявів у поведінці дітей дошкільного віку ми проаналізували психолого-педагогічні дослідження Л. Артемової, О. Амацьєвої, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Макаренко та інших дослідників. Нас цікавило визначення сутності театралізованої діяльності, її розвивально-виховних можливостей, особливостей застосування її відповідно до віку дітей.

Театралізована діяльність сприяє розкриттю особистості дитини, її індивідуальності, творчого потенціалу (рис. 1.9).

Рис. 1.9. Театралізована діяльність і проблеми педагогіки і психології

Науковці і практики розглядають театралізовану діяльність як засіб, що сприяє розвитку, вихованню та навчанню дітей. Цю проблему висвітлюють у своїх працях Л. Артемова, О. Березіна, А. Богуш, Р. Борщ, Н. Водолага, Н. Гавриш, О. Гніровська, Т. Линник, Л. Макаренко, Д. Самойлик та ін.

Науковці радять вчити дошкільників грати, брати на себе роль і діяти, допомагаючи їм набувати життєвий досвід. Все це допомагає здійснити театралізовану діяльність.

Театралізована діяльність дозволяє формувати досвід соціальних навичок поведінки у дошкільників. Це – доброта, сміливість, дружба, вміння вийти зі складних ситуацій та ін. Театралізована діяльність допомагає дітям подолати боязкість, невпевненість у собі, сором'язливість.

Отже, використання театралізованої діяльності у цілях формування виразності мовлення, соціально-емоційного розвитку дітей стає можливим при виконанні наступних умов:

- єдність соціально-емоційного і когнітивного розвитку дітей дошкільного віку;
- насиченні театралізованої діяльності цікавим та емоційно-значимим для дітей дошкільного віку змістом;
- поступовості та послідовності ознайомлення дошкільників із вербальними і невербальними засобами виразності;
- наявності цікавих і ефективних методів і прийомів роботи з дітьми;
- спільної участі у даному процесі дітей дошкільного віку і дорослих (педагогів і батьків).

Таким чином, театралізовані заняття допомагають всебічному розвитку дітей дошкільного віку. Діти вступають у контакти з іншими дітьми.

Це допомагає їм створити повноцінне середовище розвитку, знайти своє місце й одночасно стати повноцінним членом співтовариства, рівноправним партнером взаємодії.

Висновки до першого розділу

Аналіз наукового і методичного матеріалу, який пов'язаний із темою магістерського дослідження показав, що проблема організації театралізованої

діяльності у вихованні особистості дитини є актуальною у сучасній педагогічній науці.

Виховання дітей – це складний процес, особлива функція в якому належить дорослим. Сучасні теоретико-експериментальні праці акцентують увагу на вихованні самостійності (О. Старинська, С. Ладивір, Л. Шульга та ін.). Питання морального виховання в різних аспектах вивчали Є. Арнаутова, О. Барабаш, І. Бех, О. Вишневський, С. Ладивір, Т. Науменко, Т. Поніманська, М. Стельмахович, В. Сухомлинський та інші науковці.

Гра визначається науковцями одним із засобів виховного впливу на дитину. На особливе значення ігор, як засобу всебічного виховання дітей дошкільного віку, вказували Я.А. Коменський, П. Лесгафт, А. Макаренко, Е. Покровський, К. Ушинський та ін. Виховні можливості гри відзначали у своїх працях Л. Виготський, Н. Гавриш, О. Запорожець, Д. Ельконін, С. Рубінштейн та ін. Особливості гри на етапі раннього та дошкільного дитинства висвітлювали Л. Артемова, А. Богуш, Н. Гавриш, Р. Жуковська, С. Марутян, Д. Менджерицька, О. Усова, К. Щербакова та ін.

Для сучасного етапу розвитку системи дошкільної освіти характерні пошук і розробка нових технологій навчання і виховання дітей. При цьому як пріоритетний використовується діяльнісний підхід до особистості дитини.

У вирішенні завдань, пов'язаних із вихованням дитини-дошкільника, особлива роль належить театру. Одним із видів дитячої діяльності, яка використовується у процесі виховання і всебічного розвитку дітей є театралізована гра. Як зазначають дослідники, театралізована гра дозволяє реалізувати принципи природовідповідності і культуровідповідності виховання.

Театралізована діяльність у закладі дошкільної освіти пронизує всі режимні моменти. Вона включається: в освітню діяльність, у вільний час у спільну діяльність дітей і дорослих, здійснюється у самостійній діяльності дітей. Театралізована діяльність сприяє тому, аби зробити життя дітей у групі більш захоплюючим.

Плейбек – це театральна імпровізація, яка заснована на розповіді глядача. Учасник процесу розповідає про будь-яку подію із свого життя.

Імпровізація розповіді глядача і спілкування в заданих певних рамках плейбек форм – це ідеальне поєднання для виконання багатьох педагогічних завдань. Зокрема, велике значення має у вихованні дітей дошкільної віку (О. Арчагов, А. Травкина та ін.). Як вважають дослідники, плейбек театр дуже згідне природі дитинства дійство, яке включає в себе можливість навчитися спонтанно виражати відчуття і думки. Крім того, проявляти стриманість й обачність, бути яскравим і феєричним, тихим і зібраним, а також працювати індивідуально, покладаючись лише на себе і колективно, орієнтуючись на своїх партнерів.

Отже, успішність організації театралізованої діяльності у вихованні дітей дошкільного віку залежить від ряду педагогічних умов, а саме: усвідомлення значущості театралізованої діяльності у вихованні особистості дитини; створення процесу виховання особистості на основі організації театралізованої діяльності у закладі дошкільної освіти; засобом виховання дітей старшого дошкільного віку буде спеціально організована система занять з театралізованої діяльності.

РОЗДІЛ 2.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРАКТИЦІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

2.1. Використання театралізованої діяльності у практиці закладів дошкільної освіти.

Педагогічний експеримент включав три самостійні етапи, які взаємопов'язані між собою – констатувальний, формувальний, контрольний. (рис. 2.10).

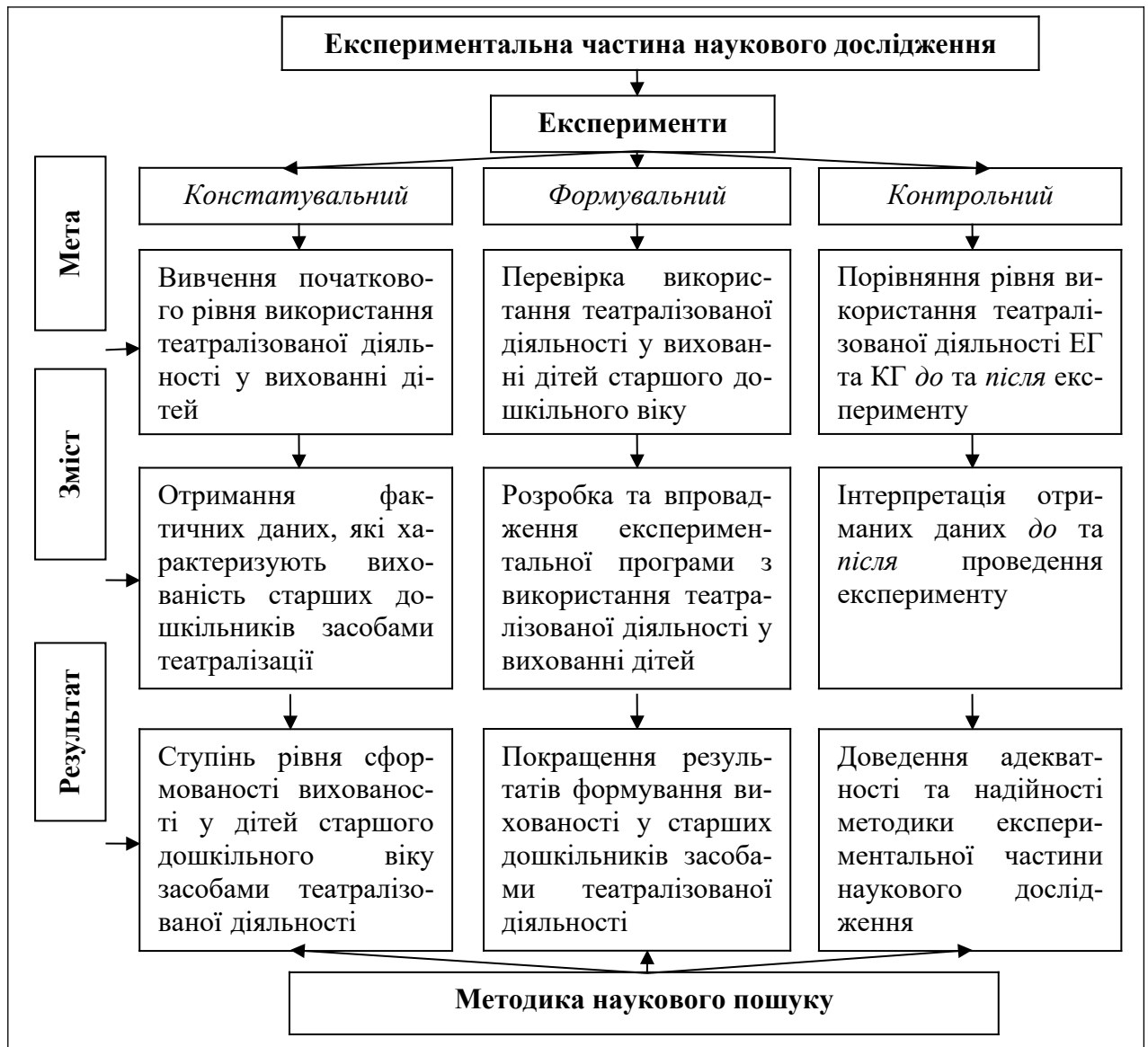

Рис. 2.10. Модель організації та проведення експериментальної частини дослідження

Педагогічний експеримент є таким методом дослідження, при якому відбувається активна дія на педагогічні явища шляхом створення нових умов, відповідних меті дослідження.

Ми провели дослідження, яке включало:

- діагностику рівнів виховання дошкільників засобами театралізованої діяльності;
- активізацію виховання дітей старшого дошкільного віку;
- виявлення результатів формувального етапу дослідження..

Виходячи з поставленої мети, нами розроблена функціональна модель констатувального етапу дослідження (рис. 2.11).

Рис. 2.11. Функціональна модель констатувального етапу дослідження

Відомо, що на констатувальному етапі експерименту вивчаються питання педагогічної теорії та практики, які реально існують у житті. Цей экс-

перимент ми проводили на початку дослідження з метою виявлення як позитивних, так і негативних сторін досліджуваної проблеми.

Констатувальний етап дослідження проводився з січня 2021 р. по березень 2021 р., мета якого – вивчення початкового рівня використання театралізованої діяльності у вихованні дітей старшого дошкільного віку. З цією метою були використані емпіричні методи дослідження.

Одним із складних і важливих завдань виховно-освітньої роботи закладу дошкільної освіти є залучення дітей до світу соціальної дійсності. Відсутність соціального досвіду у дітей дошкільного віку хвилює багатьох педагогів. Це може бути несформованість знань про мистецтво людських відносин, неадекватна поведінка в різних життєвих ситуаціях, незнання формул мовного етикету та інше.

Значення та специфіка театрального мистецтва полягають в одноментності співпереживання, пізнавальності, емоційності, комунікативності, а також живому впливі художнього образу на особистість. Театр – один із найдемократичніших і найдоступніших видів мистецтва для дітей. Він дозволяє вирішити багато актуальних проблем сучасної педагогіки та психології.

Діагностика з вивчення початкового рівня використання театралізованої діяльності у вихованні дітей старшого дошкільного віку проводилася з врахуванням наступних принципів:

- комплексність і різносторонність у вивченні рівнів вихованості дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності,
- прагнення до максимального обліку в оцінці розвитку всіх його значимих характеристик;
- вивчення рівня вихованості дітей у театралізованій діяльності і стосунках.

За результатами дослідно-експериментальної роботи нами виявлено, що на результативність роботи дітей під час заняття, їх ігрової та творчої

діяльності впливає обізнаність щодо театралізованої діяльності, яка формується:

- а) шляхом ознайомлення з театральним мистецтвом;
- б) на основі сформованості загальних уявлень дітей про діяльність акторів та театральні професії;
- в) на основі змістових компонентів театралізованої діяльності, якими виступають:
 - пізнавальний, що надає можливість ознайомити дошкільників з театром, набути певних знань про театр і людей, які там працюють;
 - емоційно-мотиваційний, який дозволяє використовувати набуті знання у грі;
 - поведінковий, під час якого діти перетворюються у справжніх акторів.

Для педагогічного дослідження важливим є визначення критерію явища (процесу), яким спрямоване дане дослідження. Критерії вихованості, на думку А. Маркової, це теоретично розроблені показники рівня сформованості різних якостей особистості (колективу).

Для нашого дослідження важливе значення мають критерії використання театралізованої діяльності у вихованні дітей старшого дошкільного віку розглядалися через рівні їх прояву: високого, середнього і низького (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Рівень використання театралізованої діяльності у вихованні дітей старшого дошкільного віку

Критерії	Показники
Високий рівень	
<i>Пізнавальний</i>	– дитина може пояснити, що таке «театр»; знає історію виникнення театру та його різні види; виділяє суттєві особливості театру як культурної установи; знає правила поведінки у театрі; має уявлення про безпосередніх і

	опосередкованих учасників вистави.
<i>Емоційно-мотиваційний</i>	– дитина виявляє виражену зацікавленість до вистави; наполягає на тому, щоб додивитися виставу до кінця; сама ставить запитання про виставу; здатна емоційно співпереживати казковим персонажам; входить у казковий сюжет і при цьому проявляє радість, засмучення, здивування, співпереживання, дає оцінку подіям; виражає свої емоції у творчій діяльності.
<i>Поведінковий</i>	– дитина вміє спілкуватись, адекватно поводитись і реагувати на ситуацію; активно включається у театралізовану діяльність, завдяки певним умінням і навичкам відповідно реагує на зміст вистави.
Середній рівень	
<i>Пізнавальний</i>	– дитина може пояснити, що таке «театр»; коротко знає історію виникнення театру та його окремі види; частково виділяє суттєві особливості театру як культурної установи; знає правила поведінки у театрі; має не повне уявлення про учасників вистави.
<i>Емоційно-мотиваційний</i>	– дитина виявляє зацікавленість до вистави, але ініціатива у продовженні перегляду вистави відсутня; після додаткового питання запитує, чим закінчиться вистава; не завжди з цікавістю вислуховує розв'язку; дитина входить в казковий сюжет; проявляє при цьому окремі емоційні стани: радість, засмучення, здивування, співпереживання до персонажів у міру розвитку сюжету або не завжди дає правильну оцінку подіям.
<i>Поведінковий</i>	– дитина рідко спілкується, відповідно поводитьься і реагує на ситуацію; періодично включається у театралізовану діяльність; завдяки частковим умінням і навичкам адекватно

	реагує на зміст вистави.
Низький рівень	
<i>Пізнавальний</i>	– дитина може пояснити, що таке «театр»; не володіє знаннями про історію виникнення театру та його види; виділяє окремі особливості театру як культурної установи; слабо орієнтується у правилах поведінки у театрі; має не повне уявлення про окремих учасників вистави.
<i>Емоційно-мотиваційний</i>	– дитина мовчить, не проявляє зацікавленості у продовженні перегляду вистави; не має бажання задавати питання про виставу; інколи здатна емоційно співпереживати казковим персонажам; дитина не входить в сюжет, хоча, наслідуючи іншим дітям, може проявити окремі емоційні стани.
<i>Поведінковий</i>	– дитина не вміє спілкуватися, адекватно поводитись і реагувати на ситуацію; включається у театралізовану діяльність за пропозицією вихователя; завдяки окремим умінням і навичкам інколи реагує на зміст вистави.

На констатувальному етапі нашої роботи нами було заплановано виявити початковий рівень використання театралізованої діяльності у вихованні дітей старшого дошкільного віку. З цією метою нами були підібрані і використані наступні методики:

- бесіда з дітьми про театр (пізнавальний компонент);
- спостереження за дітьми під час перегляду лялькової вистави «Рукавичка»; діагностична методика «Емоційна сценка» О. Кошелевої (емоційно-мотиваційний компонент);
- бесіда з дітьми за казкою «Хитрий ведмедик» (О. Лапушена); діагностична методика «Зробимо разом» (модифікований варіант Р. Калініної) – поведінковий компонент.

Пізнавальний компонент включає насамперед знання, отримані в різний спосіб – повсякденні, професійні, наукові.

Діагностика початкового рівня використання театралізованої діяльності у вихованні дітей старшого дошкільного віку по пізнавальному компоненту проводилася за допомогою бесіди про театр (Додаток 1).

Експериментатор аналізувала відповіді дітей із точки зору уявлень про театр, театральне мистецтво, активність дітей у процесі театралізованої діяльності. Зверталась увага на інтерес дитини до тієї або іншої позиції у театралізованій грі й обґрунтування даного вибору.

Рівень використання театралізованої діяльності у вихованні дітей старшого дошкільного віку по пізнавальному компоненту можна охарактеризувати таким чином: кількість дітей I старшої групи з високим рівнем склала 2 дітей, II старшої групи – 3; з середнім – 10 дітей I старшої групи та II старшої групи – 11; з низьким рівнем – 11 дітей I старшої групи та 9 дітей II старшої групи.

Під час проведення бесіди з дітьми спостерігалася недостатня сформованість деяких понять і знань, обов'язкових для старшого дошкільного віку. На перше запитання «Чи знаєш ти, що таке театр?, Ти був у театрі?», всі діти мають уявлення про театр, були у театрі з батьками. На запитання «Що тобі сподобалось у театрі більше всього?», лише невелика частина дітей відмітили гру акторів, декорації, музику. Більша частина дітей назвали «буфет», «смаколики у буфеті».

На наступне запитання «Який спектакль ти дивився останній раз?», мало хто з дітей згадав назву вистави. На запитання «Тобі подобається дивитися спектаклі?» більша частина дітей відповіли позитивно («так», «подобається»), але пояснити «чому?» не змогли. Лише двоє дітей розглядають виставу у театрі «як свято».

Окремі діти називали відомі театральні професії («актор», «білетер», «гример» та могли пояснити, що вони роблять для того, щоб спектакль можна було дивитися. У більшості дітей були відсутні знання й уявлення про

театральні професії, ніхто із них не назвав такі театральні професії як бутафор, освятитель, художник-декоратор.

На запитання «Чи любиш ти грати у «театр»?», більшість дівчаток хотіли бути «акторками». Щодо хлопців, то лише троє захотіли виступати на сцені. У який «театр» ти любиш грати? Бажаючим дітям були запропоновані картинки з різними видами театру для відповіді на запитання «Чому ти хочеш грати саме у цьому театрі?».

Усім дітям подобається виконувати ролі казкових героїв. Але на запитання «Чому?», більшість з них звернули увагу на переодягання, атрибути, які використовуються у вистави. На запитання «Чи є у тебе улюблена роль?, Яка?», лише окремі діти назвали «світлячок», «сніжинка», «лисичка».

На наступне запитання «Ти можеш по виразу обличчя взнати настрій героя?», більша частина дітей розуміє лише полярний стан «веселий – сумний». Лише окремі діти називали різний настрій («тепер я сразу визнаю, який у тата настрій і не буду його чіпати»).

Нас також цікавило, які уявлення мають діти про етичні якості («Кого можна назвати хорошим (поганим)? Чому?», «Кого можна назвати сміливим (боязким)? Чому?». Після опитування, експериментатор підрахувала, які якості можуть пояснити діти. Аналізуючи ці пояснення, визначено, на що при цьому посилаються дошкільники:

– на літературних і казкових персонажів («Хороший Дід Мороз. Він завжди приходить, приносить дарунки»; «Поганий Колобок. Він не слухав бабусю і дідуся»; «Доктор Айболит хороший. Він всіх тварин вилікував»; «Хороша Червона Шапочка. Вона любила бабусю»);

– на самого себе («Мене можна назвати хорошим. Я нікого не ображаю»).

Нами також було проаналізовано помилки в уявленнях дітей про якості, наприклад:

– пояснення однієї якості через інше («Сміливого можна назвати справедливим», «Боязкого можна назвати безстрашним», «Бувають хлопчики

сміливі. Вони захищають дівчаток»);

– назва дій, не пов'язаних з даною якістю («Ілюша сміливий. Завжди робить, що треба. У нього вдома «Лего», тому він завжди робить, що хоче. Тому він і сміливий»; «Боязкий, бо не любить тварин»).

На останнє запитання «Коли ти виростеш, ти хотів би працювати у театрі?, Ким би ти хотів бути?» діти відповіли позитивно («працювати хочуть, але ще не знають ким»; «хочу бути водієм», «кондуктором»). Під час відповідей діти користувались узагальненими словами, не наводячи прикладів з власного досвіду. У більшості відповідей відчуття замінені об'єктом або дією.

На основі отриманих результатів пізнавального компонента ми отримали результат його сформованості, який представлений у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Оцінка рівня сформованості пізнавального компонента

Компонент	I старша група			II старша група		
	Рівні			Рівні		
	високий	середній	низький	високий	середній	низький
Пізнавальний	2 (9%)	10 (43%)	11 (48%)	3 (13%)	11 (48%)	9 (39%)

Аналіз бесіди з дітьми показав, що:

– 2 (9%) дітей I старшої групи і 3 (13%) дітей II старшої групи мають високий рівень. Ці діти виділяють суттєві особливості театру як культурної установи; знають правила поведінки у театрі;

– 10 (43%) дітей I старшої групи і 11 (48%) дітей II старшої групи мають середній рівень. Вони виявляють зацікавленість до вистави, але ініціатива у продовженні перегляду вистави відсутня; не завжди з цікавістю дивляться виставу;

– 11 (48%) дітей I старшої групи і 9 (39%) дітей II старшої групи ми віднесли до низького рівня. Діти не можуть пояснити, що таке «театр»; ви-

діляє окремі особливості театру як культурної установи; слабо орієнтується у правилах поведінки у театрі.

Результати діагностики рівня використання театралізованої діяльності у вихованні дітей старшого дошкільного віку по пізнавальному компоненту надано у діаграмі та відображено у рис. 2.12.

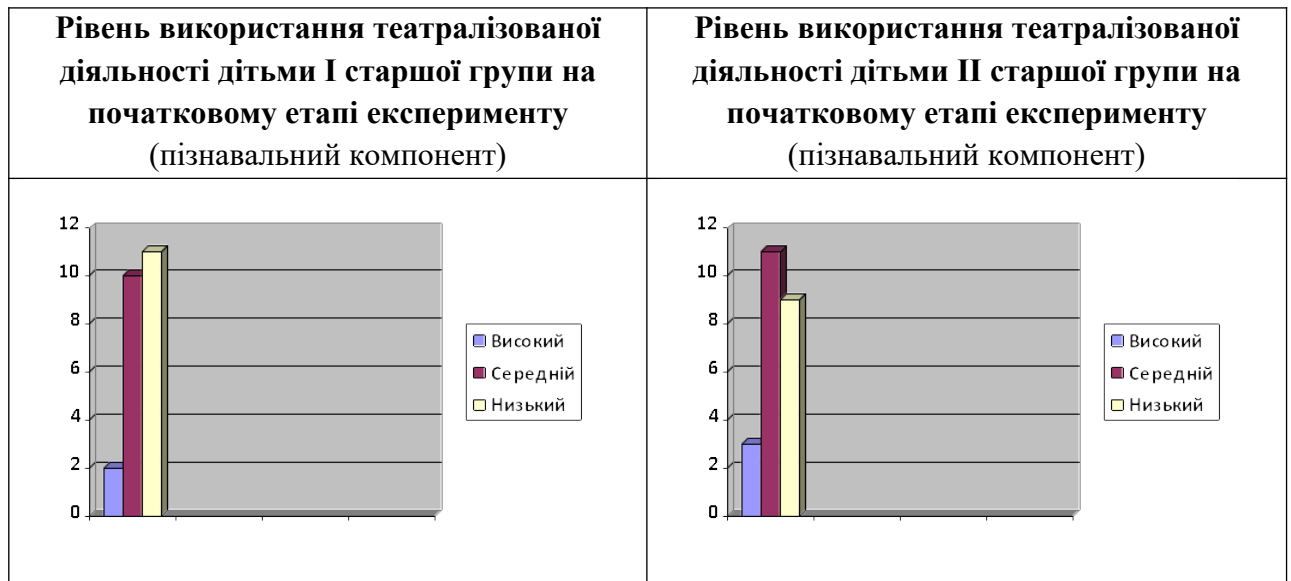

Рис. 2.12. Результати діагностики рівня використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників по пізнавальному компоненту

Відомо, що театр – це засіб емоційно-естетичного виховання дітей у закладі дошкільної освіти. Як зазначають дослідники, театралізована діяльність може бути різною по вигляду, типу, тривалості. Проте, дошкільники отримують уявлення про емоції і чутливість, про правильний вчинок казкового персонажа. Тобто, діти проявляють емоційну чутливість на вчинки і на характер казкових героїв (позитивні, радість, захоплення і негативні, смуток, страх); здатні емоційно співпереживати казковим персонажам художньої літератури: реагують на емоційне неблагополуччя персонажів казки та уміють виразити свої емоції.

Емоційно-мотиваційний компонент процесу виховання має також велике значення. Мотив вихованої поведінки у вихованців виникає у повному

обсязі лише тоді, коли є потреба у значній діяльності та стимули для неї. При підборі діагностичних завдань ми спиралися на методикау діагностики емоційної чутливості О. Кошелевої «Емоційна сценка».

Мета: вивчення емоційних проявів дітей і рівня розвитку у них здібності до вербалізації емоцій при розігруванні сюжетних сценок.

Проведення. Педагог описує знайомі і зрозумілі дітям ситуації з казки і пропонує їх показати.

1. Йде Маша по лісу ягоди збирає, раптом, вона зрозуміла що заблукала.

2. Коза прийшла додому і відмітила, що двері відкриті, а вдома нікого немає, лише один козенятко уцілів, встиг сховатися. Мама Коза розводить руками і плаче.

3. Зайчик боязко відкрив двері і ступив на поріг у темряву. Серце так калатало, що, здавалось, от-от вистрибне з грудей. Він тремтів, як осиковий листок. Кілька разів Зайчик був ладен повернути назад, та, пересиливши себе, продовжував свій шлях.

Обробка результатів:

– 3 бали – дитина змалює емоційний стан, адекватно описаній ситуації; без допомоги дорослого використовує різні експресивно-мімічні засоби спілкування;

– 2 бали – дитина змалює емоційний стан, адекватний описаній ситуації після пояснення дорослим емоційного стану персонажів, обмежено використовує експресивно-мімічні засоби спілкування.

– 1 бал – дитині важко змалювати емоційний стан навіть після пояснення дорослого.

Як показало спостереження, при спробах зображення різних персонажів відмічався різко обмежений набір експресивно-мімічних засобів спілкування. Діти змалювали емоційний стан, адекватний описаної ситуації лише після пояснення дорослим емоційного стану персонажів, обмежено використовували експресивно-мімічні засоби спілкування. Змалювали ситуа-

цію з підказкою дорослого, змальовували емоції персонажа за допомогою міміки і жестів.

Діагностика рівня використання театралізованої діяльності у вихованні дітей старшого дошкільного віку по емоційно-мотиваційного компоненту проводилася також за допомогою перегляду лялькової вистави «Рукавичка». Під час перегляду вистави дітьми експериментатор спостерігала за тим, як малята сприймали її. У протоколі фіксувались особливості емоційної поведінки дітей: входження у казковий сюжет, радість, засмучення, здивування, співпереживання і співчуття персонажам, оцінка подій. Дані спостережень за дітьми в процесі перегляду казки фіксувались у протокол. Нами були виділені індивідуальні особливості емоційної поведінки дітей при перегляду різних частин казки:

1. Відзначили, чим супроводжується входження в сюжет: застигання в одній позі, широко розкриті очі, дивляться казку із завмиранням; неусвідомлено проявляють рухове занепокоєння.

2. Звертали увагу на емоційні прояви дошкільників: радість від того, що тварини дружили; засмучення, коли Ведмідь зруйнував будинок; здивування, коли тварини всі вміщалися в маленький будиночок.

3. Звертали увагу на те, чи виявляється певне почуття до персонажів у міру розвитку сюжету: співпереживання і жалість, наприклад, коли ведмідь поліз на дах, діти зрозуміли що всім загрожує небезпека, стали виголошувати репліки: «Бідні тварини», кричали: «Не лізь, ведмідь!»; радість і страх та ін.

4. Фіксували, чи супроводжується емоційна оцінка подій необхідністю спілкуватися, ділитися один з одним своїми переживаннями й оцінками (взаємні підштовхування, зрозумілі переглядування; вигуки, що відносяться до конкретних персонажів, загальний сміх; акцентування на тому, що страшно тощо). Проведена діагностика рівня використання театралізованої діяльності дітьми старшого дошкільного віку дозволила встановити їх рівень вихованості по емоційно-мотиваційного компоненту. Аналіз сформованості

емоційно-мотиваційного компонента дітей старшого дошкільного віку показав результати, які представлені у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Оцінка рівня сформованості емоційно-мотиваційного компонента

Компонент	I старша група			II старша група		
	Рівні			Рівні		
	високий	середній	низький	високий	середній	низький
Емоційно-мотиваційний	1 (5%)	10 (43%)	12 (52%)	2 (9%)	11 (48%)	10 (43%)

Отримані дані використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників по емоційно-мотиваційного компоненту надано у діаграмі та відображено у рис. 2.13.

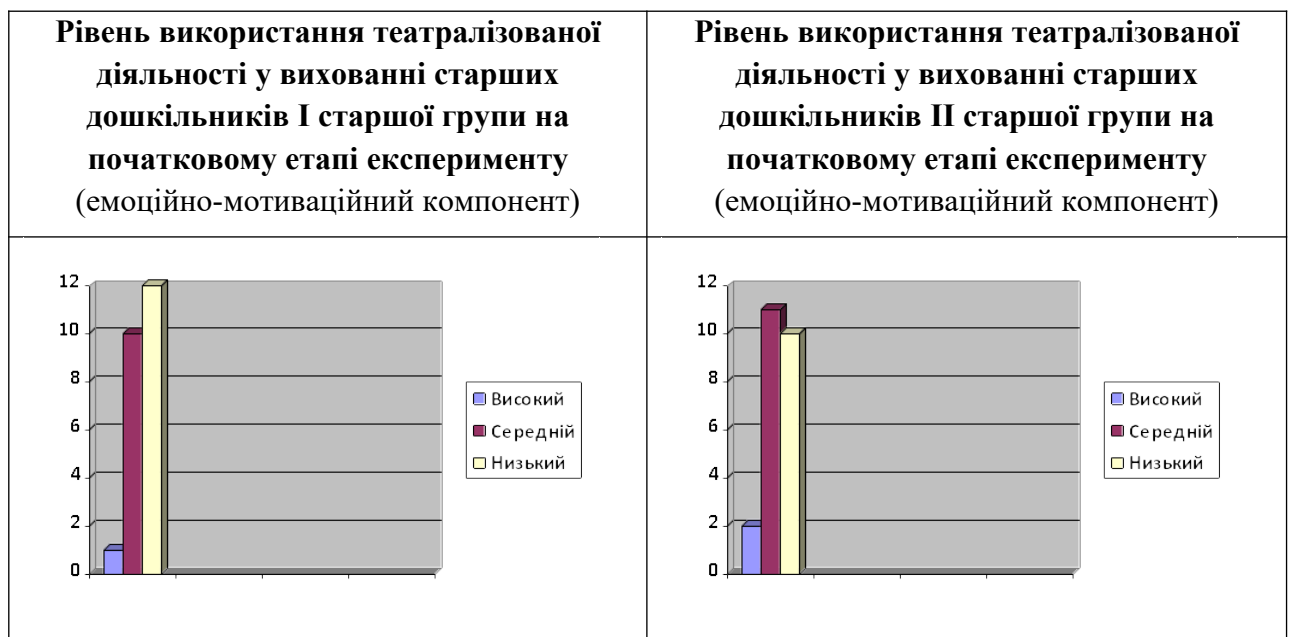

Рис. 2.13. Результати діагностики рівня використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників по емоційно-мотиваційному компоненту

Рівень використання театралізованої діяльності у вихованні дітей старшого дошкільного віку по емоційно-мотиваційного компоненту можна охарактеризувати таким чином: кількість дітей I старшої групи з високим рівнем склала 1, II старшої групи – 2; з середнім – 10 дітей I старшої групи та II

старшої групи – 11; з низьким рівнем – 12 дітей I старшої групи та 10 дітей II старшої групи.

Поведінковий компонент – це велика і різноманітна сфера дій, моделей поведінки, які засвоює дитина. Крім того, цей компонент передбачає освоєння різних правил, норм, звичаїв, вироблених у процесі суспільного розвитку і має бути засвоєний у ході прилучення до культури даного суспільства.

Поведінковий компонент вивчався у процесі спостережень за конкретною діяльністю (поведінкою) дітей, їх театралізованою грою; аналізувалися продукти дитячої діяльності.

Для оцінки поведінкового компонента використовується методика «Зробимо разом» (модифікований варіант Р. Калініної). Ця методика дозволяє враховувати такі параметри, як правильне вираження свого бажання і прохання, підтримку контакту з партнером, готовність до співпраці, бажання допомогти партнерові по грі, турбота про партнера, бажання поділитися з ним.

Мета: призначена для оцінки рівня розвитку етичної спрямованості особистості дитини, що виявляється у взаємодії з однолітками.

Ця методика дозволяє враховувати такі параметри, як правильне вираження свого бажання і прохання, підтримку контакту з партнером, готовність до співпраці, бажання допомогти партнерові по грі, турбота про партнера, бажання поділитися з ним.

Хід виконання: Для вживання методики необхідні пазли і картинки із зображенням персонажів різних казок. У дослідженні беруть участь дві дитини одного віку, які не підтримують постійних стосунків між собою.

Інструкція вихователя: «Діти, зараз ми з вами пограємо з пазлами. З них можна скласти різних персонажів казок. Давайте ми по цій картинці складемо пазли. Дітям пропонується картинка-зразок. Вони освоюють гру.

Після того, як вихователь побачила, що діти досить упевнено маніпулюють фігурками, пропонує їм наступну картинку: «А тепер я кожному дам фігурки, і ви разом складіть ось цей малюнок». Акцент робиться на слові

«разом». Дітям дається рівно стільки фігурок, скільки необхідно для складання пред'явленої картинки; фігурки діляться дорослим між дітьми порівну.

Під час виконання дітьми завдання вихователь не втручається в їх роботу, не підказує, не дає рекомендацій, не робить зауважень, не коментує їх дії, якщо навіть дії однієї дитини здаються йому неналежними (відштовхує партнера, забирає всі фігурки собі або, навпаки, дивиться у вікно; не виявляє цікавості до завдання чи дивиться зі страхом; прислухається до партнера). Завдання вихователя – лише фіксувати поведінку дітей.

Приклад протоколу спостереження: діти відразу дружно беруться за виконання завдання. Ігор кладе на середину столу свою фігурку і звертається до Сашка. Ігор (Сашку). Так? Сашко (Ігорю). Так, так. (Маша підвелась із стільчика й уважно поглянула на картинку. Діти по черзі кладуть фігурки, як на малюнку). Сашко (Ігорю). Давай став. Ігор (Сашку). Куди? (Сашко показує). Майже вже готово! (Діти поправляють фігурки. Павучки вийшли гарні). Ігор (вихователю). Все! А можна, ми ще побудуємо? Сашко (вихователю). Ми побудували! (У дітей щасливий вигляд, вони задоволені виконанням завдання).

Поведінковий компонент характеризує міміку, жестикуляцію, пантоміміку, мову і дії, які виражають ставлення людини до інших людей чи групи загалом.

Наступне діагностичне завдання по поведінковому компоненту проводилося за методикою Т. Пономаренко «Відчуття, їх розвиток і виховання».

Мета: вивчити, як діти оцінюють прояви у вчинках персонажів казок. Які вчинки хороші, які погані, уміння співпереживати, співчувати головним персонажам казок.

Проведення. Дітям було запропоновано ознайомитися з казкою «Хитрий Ведмедик» (авт: Шипшина (Ольга Лапушена).

Дошкільникам пропонувалося відповісти на питання:

– У якому випадку у казкового персонажу виявлялося погане відношення до іншого персонажу?

– Як взяти добрий вчинок зробив персонаж казки або злий?

– Які хороші риси вдачі відмітили у позитивного персонажу?

Обробка результатів:

– 3 бали – дитина правильно застосовує уміння і навички, в ході гри при скруті однолітка пропонує свою допомогу;

– 2 бали – дитина не може обґрунтувати та оцінити уміння і навички поведінки; емоційні реакції адекватні, але недостатньо повні і чіткі;

– 1 бал – дитина важко відповідає, не знає, як би вона поступила би у даній ситуації.

Поведінковий компонент вивчався у процесі спостережень за конкретною діяльністю (поведінкою) дітей, їх театралізованою грою; аналізувалися продукти дитячої діяльності.

Аналіз сформованості поведінкового компонента дітей старшого дошкільного віку показав результати, які представлені у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Оцінка рівня сформованості поведінкового компонента

Компонент	I старша група			II старша група		
	Рівні			Рівні		
	високий	середній	низький	високий	середній	низький
Поведінковий	1 (5%)	9 (39%)	13 (56%)	2 (9%)	10 (43%)	11 (48%)

Проведена діагностика рівня використання театралізованої діяльності дітьми старшого дошкільного віку дозволила встановити їх рівень вихованості по поведінковому компоненту.

Рівень використання театралізованої діяльності у вихованні дітей старшого дошкільного віку по поведінковому компоненту можна охарактеризувати таким чином: кількість дітей I старшої групи з високим рівнем склала 1, II старшої групи – 2; з середнім – 13 дітей I старшої групи та II старшої

групи – 10; з низьким рівнем – 13 дітей I старшої групи та 11 дітей II старшої групи.

Отримані дані використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників по поведінковому компоненту надано у діаграмі та відображено у рис. 2.14.

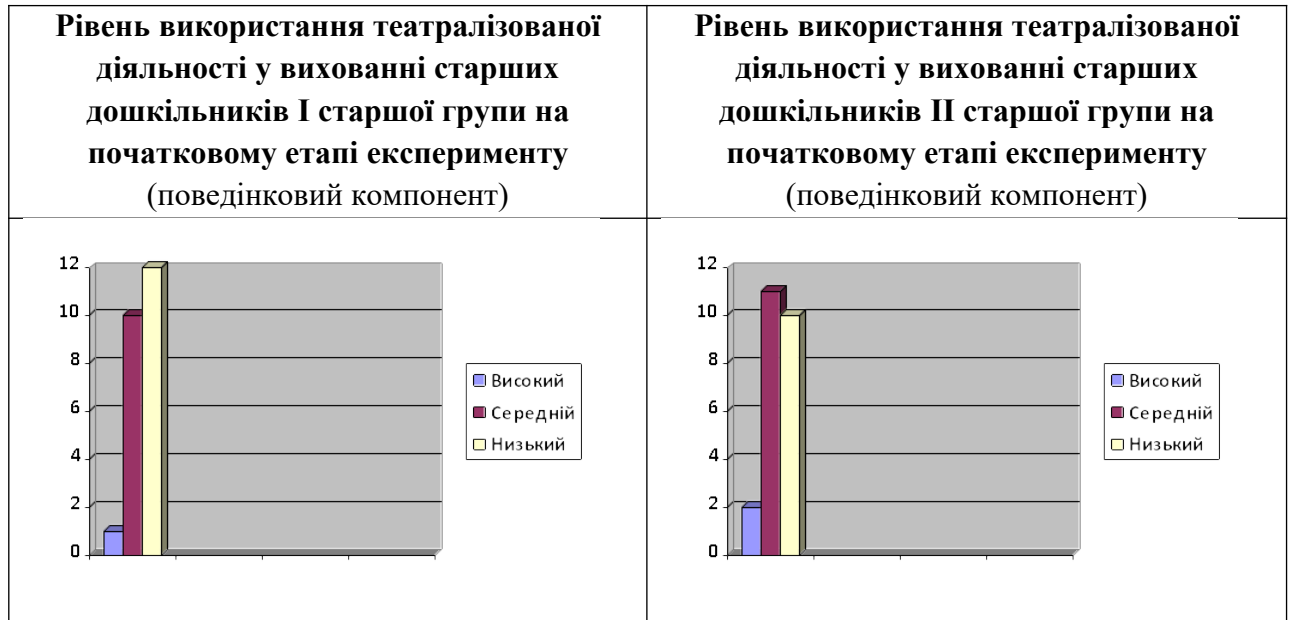

Рис. 2.14. Результати діагностики рівня використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників по поведінковому компоненту

У констатувальному експерименті було використано декілька методик, оскільки тільки поєднання методів дає об'єктивну картину про рівень використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників. За результатами проведеної діагностики нами отримано наступні результати, які представлені у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Оцінка рівня використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників (за даними констатувального етапу дослідження)

Усього дітей	Р і в н і
--------------	-----------

		високий	середній	низький
I група	23	2 (9%)	9 (39%)	12 (52%)
II група	23	3 (14%)	10 (43%)	10 (43%)

Рівень використання театралізованої діяльності у вихованні дітей старшого дошкільного віку по емоційно-мотиваційного компоненту можна охарактеризувати таким чином: кількість дітей I старшої групи з високим рівнем склала 2 дітей, II старшої групи – 3; з середнім – 9 дітей I старшої групи та II старшої групи – 10; з низьким рівнем – 12 дітей I старшої групи та 10 дітей II старшої групи.

Під час проведення констатувального етапу дослідження нам зустрілися діти, які звикли до закритості, скритності; деякі були сором'язливі і нетовариські. Як показали спостереження за цими дошкільниками, вони не можуть долати сором і страх; відсутнє вміння спілкуватися між собою і приймати самостійні рішення, здатність виражати різні емоції (подив, страх, радість, сум та ін.) за допомогою одного із засобів образної виразності – міміки. Дошкільникам незручно було грати у групі, у них відсутні навички роботи у команді; не має досвіду просування своєї ідеї або оцінки чужої, розуміння своїх сильних і слабких сторін, можливість повірити в свої сили.

Отримані дані використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників надано у діаграмі та відображено у рис. 2.15.

Рівень використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників I старшої групи на початковому етапі експерименту	Рівень використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників II старшої групи на початковому етапі експерименту
--	---

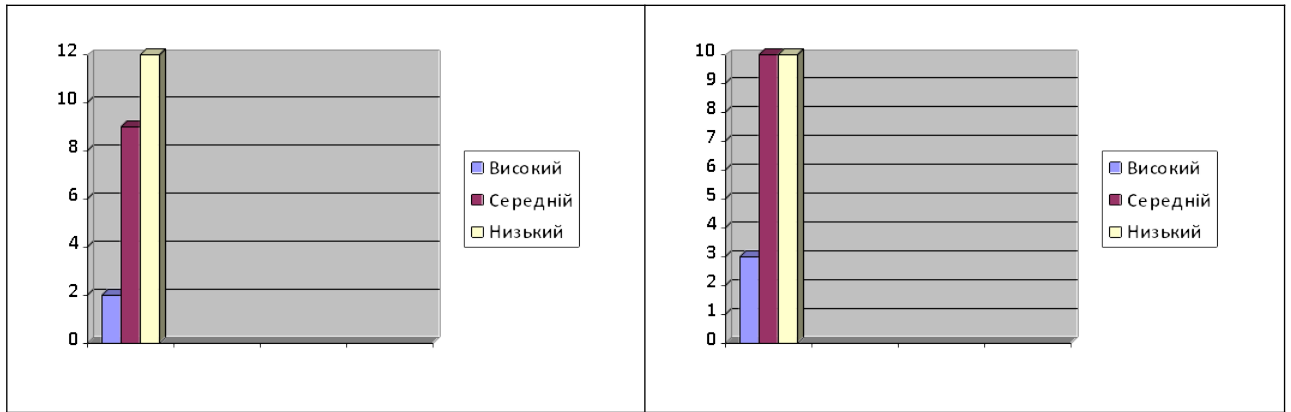

Рис. 2.15. Зведені результати діагностики використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників

За результатами даних методик можна зробити наступний висновок: необхідно подальше проводити роботу з використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників.

Паралельно з діагностуванням дітей було проведено дослід-інтерв'ю серед батьків старших груп. Для інтерв'ювання батьків нами були підготовлені питання, для з'ясування їх відношення до театру, як виду мистецтва й оцінки їх думки про те, який вплив театр робить на виховання дітей. Інтерв'ю показало: що батьки рідко читають дитячу літературу. Не у кожній сім'ї є аудіозаписи казок. Деякі ніколи не водили дітей в театр, не влаштовують театралізовані вистави в домашніх умовах. Не цікавляться святами, що проводяться в дитячому садку.

На питання «Як ви думаєте, чи обов'язково діти повинні відвідувати театр?, Чому?» 80% батьків відповіли позитивно («так», «обов'язково»). З них: 15% – «яскраве видовище», «радує дітей»; «виховує на прикладі героїв» – 50%; «вивчає життя» (10%), «цікаво» – 5%.

20% батьків вважає «не обов'язково відвідувати театр». З них: 10% віддають перевагу мультфільмам, книгам; 10% не пояснили свій вибір.

На наступне питання «Чи хотіли б ви, щоб ваша дитина приймала участь у постановці вистав?, Чому?» 90% батьків відповіли «так». З них: 80%

вважають, що це «сподобається дитині»; 10% вважають це гарною підготовкою до школи; 10% батьків байдужі до театральних занять дітей, на їх думку «якщо хочуть, пускай відвідують».

На останнє питання «Чи готові ви надати вихователям з організації театралізованої діяльності. 65% батьків відповіли «так». З них: 25% «не знають, чи зможуть допомогти», 10% – «ні», вказали на причину «немає часу».

З проведеного дослідження можна зробити висновок: батьки розуміють значення театального мистецтва в житті дітей, його вплив на розвиток дитини. Майже всі батьки хочуть, аби їх дитина займалася та брала участь в інсценуваннях; готові при цьому надавати допомогу вихователям з організації театралізованої діяльності, приймати участь у постановках. Таким чином, необхідно вести дану роботу систематично, використовуючи всі можливі ресурси.

2.2. Експериментальна робота з виховання старших дошкільників засобами театралізації.

Формувальний етап експерименту – це введення в педагогічний процес якогось нового фактора, тобто зміна змісту, організації, форм, засобів і методів навчальної та позанавчальної діяльності педагогів і дітей та визначення ефективності його застосування.

На формувальному етапі дослідження (червень – серпень 2021 р.) експериментатор проводила роботу з перевірки ефективності побудови навчально-виховного процесу, спрямованого на використання театралізованої діяльності у вихованні особистості дитини.

Виходячи з поставленої мети, нами розроблена структурно-функціональна модель формувального етапу дослідження (рис. 2.16).

Мета: побудова навчально-виховного процесу, спрямованого на організацію театралізованої діяльності зі старшими дошкільниками

Рис. 2.16. Структурно-функціональна модель формувального етапу дослідження

Після діагностичного обстеження за показниками були визначені дві групи дітей старшого дошкільного віку: I старша група – експериментальна, в якій були нижче показники; II старша група – контрольна, за вищими показниками.

У експериментальній групі навчання проводилося за спеціально розробленою програмою. Контрольна група працювала за традиційною методикою та діючою чинною освітньою програмою.

Починаючи дослідження, ми виходили з **припущення**, що театралізована діяльність у вихованні особистості дитини відбудуватиметься ефективно, якщо реалізувати такі **педагогічні умови**:

– усвідомлення значущості театралізованої діяльності у вихованні особистості дитини;

- створення процесу виховання особистості на основі організації театралізованої діяльності у закладі дошкільної освіти;
- засобом виховання дітей старшого дошкільного віку буде спеціально організована система занять з театралізованої діяльності.

Відомо, що театралізована діяльність є одним із доступніших видів мистецтва для дітей. Театр – це засіб етичного, соціального, емоційно-естетичного виховання дітей. Театралізована діяльність близька і зрозуміла дошкільникам. Вона є невичерпним джерелом емоційних відкриттів. Театралізована діяльність у закладі дошкільної освіти – це гарна можливість розкриття творчого потенціалу дітей дошкільного віку, виховання творчої спрямованості особистості.

Таким чином, визначилася мета реалізації даного досвіду. Це формування соціально-етичних якостей особистості у дітей дошкільного віку через залучення їх до світу театру. Вибрана технологія проектування освітньої діяльності направлена на використання таких організаційних форм адекватних віку дітей, які сприяють формуванню соціально-етичних вистав через театралізовану діяльність. Умови формування провідної ідеї досвіду з організації театралізованої діяльності з дітьми полягає в тому, аби театр став помічником у соціально-етичному вихованні старших дошкільників.

Завдання, які були поставлені:

- познайомити дітей зі світом театру, допомогти полюбити його так, щоб він став частиною їх культурного життя в майбутньому;
- розвивати особові якості дітей за допомогою театралізованої діяльності.

Після збору необхідного матеріалу та інформації, його аналізу, експериментатором розроблена програма «Подорож до театру» з ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з театром як засобом виховання особистості (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Змістові лінії та тематичний зміст програми «Подорож до театру»

Назва змістових ліній, компонентів	Теми
1. Що таке театр? (пізнавальний)	<p>1.1. Виховуємо позитивне відношення до театру:</p> <ul style="list-style-type: none"> – бесіда «Я люблю театр»; – ігрова вправа «Пригадай казкового персонажа»; – психогімнастика «Наші відчуття»; – гімнастика з артикуляції («Хом'як», «Посмішка», «Трубочка»); – динамічна вправа.
2. Відчуття і переживання (емоційно-мотиваційний)	<p>2.1. Інсценуємо малі літературні форми:</p> <ul style="list-style-type: none"> – скоромовка («Не жаліла мама мила, мила мама з милом Милу»); – українська народна гра («Унадився журавель», слова і музика В. Верховинця); – уривок вірша («Тарганисько» К. Чуковського); – пісня («Два півники», українська народна пісня в обр. В. Верховинця); <p>2.2. Організовуємо театралізовану діяльність:</p> <ul style="list-style-type: none"> – епізод знайомої казки (зустріч Мишки-шкряботушки і Жабки-скрекотушки).
3. Вчинки дітей та їх оцінка (поведінковий)	<p>3.1. Використовуємо плейбек театр:</p> <ul style="list-style-type: none"> – постановка вистави «На прийомі у зубного лікаря».

Мета першої змістової лінії «Що таке театр?» (пізнавальний компонент) полягає у вихованні позитивного відношення до театру. Експериментальна робота почалася з бесіди «Я люблю театр?». Нашим завданням було дати дітям відповідь на проблемне питання «Що таке театр?».

З дітьми експериментатор провела бесіду за темою «Я люблю театр». Так, дітей познайомили з тим, що театри бувають різного призначення. У

драматичному театрі показують спектаклі веселі і сумні. У театрі опери і балету в балетних постановках танцюристи і балерини під музику розповідають історію за допомогою красивих рухів, тобто, мовою танцю. У опері актори не розмовляють на сцені, а про все співають. У театрі ж юного глядача проходять постановки для дітей. Актори на сцені виконують ролі персонажів у казках або різних історіях. У лялькових спектаклях – управляють ляльками й озвучують їх своїми голосами.

Далі дітям запропонували ігрову вправу «Пригадай казкового персонажа», відповідаючи на питання:

- Як звали дівчинку з театру Карабаса-Барабаса? (Мальвіна).
- Як звали пса, який жив в селі у Дядька Федора? (Кулька).
- Як звуть kota, з яким постійно воюють мишасті? (Леопольд).
- Скільки знадобилося тварин, аби витягнути ріпку? (Три).
- Ім'я дівчини, яка дружила з сім'ю гномами? (Белосніжка).
- Скільки тварин було в казці «Колобок»? (Чотири).

Дітям подобалося відгадувати казкових персонажів, навіть пропонували свої загадки з казковими персонажами.

Психогімнастику вихователь використовував із дітьми у рамках фізкультхвилинки, запропонувавши разом із малятами пограти у гру «Наші відчуття». У дітей вироблялось уміння прислухатися до своїх відчуттів, до звуків природи: «Представити себе на березі моря, в лісі». Потім програвалися різні емоції, пов'язані з цією ситуацією: зайшли в море – приємно ногам; потім тривожно, тому що не знаємо, що на морському дні, від цього хмуримося. Здивувалися, що вода в морі тепла. Злякалися – побачили щось незнайоме, зраділи новим друзям – морським мешканцям.

У подальшому з дітьми було проведено дві гімнастики з артикуляції. Гімнастика з артикуляції «Хом'як» була розпочата з повідомлення дітям, що хом'як набрав повні щоки насіння. У цей час діти надували щоки. Після того, як вихователь сказала дітям, що хом'як приніс насіння в свою нірку і висипав насіннячка в куточок, діти здували повільно щоки, як кульку.

Під час виконання гімнастика з артикуляції «Посмішка» та «Трубочка», дітям спочатку запропонували посміхнутися широко, зубки захвати за губами, потім витягнути губи в трубочку. Таким чином діти по черзі показували посмішку і трубочку. По закінченню виконання гімнастики діти разом із дітьми зробили висновок: такі вправи виконують актори.

З дітьми була також проведена динамічна вправа. Вихователь запропонувала дітям за допомогою жестів сказати: «Йди сюди!», «Не можна!», «До побачення!», «Здрастуйте!». Усі рухи діти показували жестами. Вони старалися виконувати рухи як справжні актори, прекрасно спілкувалися за допомогою жестів і міміки.

Друга змістова лінія «Відчуття і переживання» (*емоційно-мотиваційний компонент*) включала інсценування малих літературних форм, а також організацію театралізованої діяльності.

Малі форми фольклору – це невеликі за об'ємом фольклорні твори (казки, загадки, приказки, прислів'я, потішки, колискові пісні). Вони представляють справжню скарбницю народної мудрості, виняткові зразки мови народу.

Малі літературні форми, які ми використовували в роботі з дітьми, розраховані на активну участь дітей, які є не просто пасивними виконавцями вказівок педагога, а співучасниками педагогічного процесу.

У всіх формах театралізованої діяльності ми прагнули підносити знання дітям у вигляді проблемних ситуацій, які вимагали від нас і дітей спільних активних пошуків. Під час використання малих літературних форм у дітей викликали інтерес народні твори, в яких є звуконаслідування голосам тварин і дуже конкретно описуються їх звички. У таких потішках діти уловлювали добре, гуманне відношення до всього живого. Розігрування нескладного діалогу на матеріалі малих фольклорних форм через повтори, вправи збагатили активну мову і розширило словарний запас дітей.

Згідно розробленого нами плану з організації театралізованої діяльності старших дошкільників, наступна робота включала:

1. Проговорення скоромовок. Відомо, що скоромовка – це жартівливий жанр народної творчості; фраза, яка побудована на поєднанні звуків, які утрудняють швидке вимовляння слів. Діти разом із вихователем згадали, що актори ретельно готуються до виступів; проводять тренування голосу за допомогою скоромовок, тобто використовують театральну розминку. Діти згадували скоромовки, які вони вчили. Вихователь пропонував вимовляти скоромовку «Не жаліла мама мила, мила мама з милом Милу» спочатку сумно, а потім весело або вимовляти скоромовку перший раз тихо та повільно, а другий раз голосно та швидко.

2. Проведення гри «Унадився журавель» (слова і музика В. Верховинця). Багатовіковий досвід людства показує, що гра до теперішнього часу – це найважливіший засіб виховання, всебічного розвитку дитини. Саме тому основною формою роботи з дітьми дошкільного віку і провідним видом діяльності для них є гра. Завдяки грі реалізуються основні принципи дошкільної освіти, оскільки саме в грі дитина здатна повноцінно проживати всі етапи дитинства.

Граючи у гру «Унадився журавель», дитина-журавель шукала жабенят, імпровізувала високі кроки, піднімаючи коліна. Діти-жабеняти драгували «Журавля», за допомогою рук по-різному показували, який він високий, витягуючи руки вгору; імпровізували показ із пальців довгого «носа».

3. Інсценування уривку вірша «Тарганисько» К. Чуковського. У подальшому вихователь пропонував дітям інсценування відомих віршиків, використовуючи елементи костюмів для створення образу. Виконуючи інсценування уривку вірша «Тарганисько» діти інтонаційно різноманітно передавали його відповідно до змісту, користувалися природними інтонаціями, логічними паузами, наголосами. Старші дошкільники вчилися управляти своїм голосом, знижувати або підвищувати його в залежності від змісту тексту. Вони передавали своє ставлення до змісту: читали урочисто, задушевно, лагідно, суворо, використовуючи засоби емоційно-образної виразності. Вихователь формував у дітей художньо-мовленнєві виконавські

здібності: емоційне виконання, вміння передавати своє ставлення до змісту, персонажів.

4. Інсценування пісні «Два півники» (українська народна пісня в обр. В. Верховинця). Українські народні пісні несуть в собі величезне смислове навантаження, яке дозволяє сформувати у дітей так необхідні їм якості – доброту, чутливість, справедливість та ін. Народна музика досить легка для розуміння дітей, має багате емоційне забарвлення, передає різні відчуття. Слухаючи її, діти вчаться співпереживати, проникають радістю або смутком, безпомилково визначають, яке саме інформаційне посилення міститься в тому або іншому музичному творі.

У своїй методиці опанування танцювального матеріалу хореограф В. Верховинець на початку ХІХ століття радив починати з ознайомлення з підготовчими рухами, які потім перетворюються на танцювальні. Він пропонував дитячій увазі широкий вибір різноманітних «робіт», від простих, призначених для однієї особи («Ладки, ладусі»), до складних гуртових («Дінь-дінь», «Вийшли в поле косарі»).

Мета інсценування пісні «Два півники» полягала у передачі ідейно-художнього змісту твору засобами жестів, рухів, міміки. Для того, щоб правильно відтворити події у пісні, дітям необхідно було відчувати її ритм. Уявляючи себе акторами, діти під пісню виконували ритмічні рухи, інсценували події пісні.

Театралізована діяльність з дітьми була нами організована за допомогою постановки епізоду знайомої української народної казки «Рукавичка». Народна казка – це твір усної творчості українського народу, один з видів фольклорної прози. Народні казки створювалися протягом довгого часу всім українським народом. У казках самосвідомість людей намагалася максимально виразити себе: вони вкладали в історії найбільш характерні елементи своєї культури, традицій, вдач, аби передати цей досвід підростаючому поколінню, що потребує життєвого орієнтиру.

Українські народні казки – це криниця стародавньої мудрості. У них порушуються споконвічні питання морального, сімейного, побутового, державного характеру, на кожне з яких дається однозначний відповідь: так чинити – добре, а так – погано.

Діти експериментальної групи інсценізували зустрічі Мишки-шкряботушки і Жабки-скрекотушки, Зайчика-побігайчика, Лисички-сестрички, Вовчика-братика та інших), які виховували дітей бути гостинними, доброзичливими, піклуватися про близьких. Дошкільники передавали характери тварин, які шкодують один одного, не дають змерзнути; пускають у житло всіх, хто проситься, при цьому самі тісняться, відчувають незручності.

Як зазначають дослідники, практичні вміння дітей-дошкільників у театралізованій діяльності позитивно впливають на поведінку дітей, виступаючи ефективним засобом попередження її окремих негативних проявів, зокрема, невпевненості, тривожності, неслухняності, впертості, агресивності. Такі конструктивні якості дитини, як соціальна компетентність, культура поведінки, вихованість, толерантність, старанність, наполегливість науковці розглядають як превентивні.

Відомо, що виховні можливості театралізованої діяльності великі. Беручи участь у театралізації, діти знайомляться з навколишнім світом через образи, фарби, звуки. Вихователі уміло ставили питання дітям, спонукали їх думати, аналізувати, робити висновки й узагальнення. У процесі роботи над виразністю мови, вихователь непомітно активізувала словник дітей, удосконалювала звукову культуру мови.

Отже, театралізована діяльність, дозволила дітям вирішувати різні проблемні ситуації опосередковано від імені персонажів. Це допомагало здолати дітям старшого дошкільного віку боязкість, страхи, невпевненість у собі, виховувала їх.

Остання змістова лінія «Вчинки дітей та їх оцінка» *(поведінковий)* включала використання плейбек-театру. Відомо, що плейбек – це театральна

імпровізація, що коректує, заснована на живій розповіді глядача про будь-яку подію життя і направлене на прийняття правди розповідача.

Нас цікавило питання «Що може дати дітям старшого дошкільного віку плейбек-театр?». Ми згодні з думкою практиків А. Булгакової, А. Травкіної та ін., які вважають, що плейбек-театр – це той простір, який дозволяє будь-якій історії дитини стати розкритою, знову пережитою, програною. Дошкільникам важливо відчувати свою унікальність, а саме головне – бути почутими. Подібна форма театралізованої роботи, на наш погляд, є найбільш ефективною у формуванні соціально-комунікативних зв'язків і художньо-естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку, а також у їх вихованні.

Як зазначають дослідники, позитивна імпровізація і спілкування – це ідеальне поєднання для виконання багатьох педагогічних завдань у певних рамках Плейбек форм. Під час дитячих інсценівок експериментатор звертала увагу на те, що діти правдиво передавали зміст проблеми за допомогою міміки, жестів. Ми ставили за мету показати, що під час занять плейбек-театром очікуваним результатом стає не тільки комплекс акторських умінь та навичок, а й формування у вихованців універсальних навичок та особистісних рис, таких як емоційна чутливість, креативність, емпатія, емоційний інтелект, вміння взаємодіяти з іншими.

На питання «Чи боїтеся ви чого-небудь?», багато з дітей назвали «страх темряви», «страх павучків». Прослухавши історію Оленки М., яка висловила бажання поділитися розповіддю про страхи під час лікування зубів, діти вирішили поставити виставу «На прийомі у зубного лікаря» у плейбек-театрі.

Так, за допомогою вихователя Оленка М. вибрала дітей-акторів, які повинні були виконати ролі у її розповіді. Репліка вихователя «Давайте подивимося» була сигналом початку дії для акторів. Діти-актори спонтанно імпровізували, розігруючи історію, придумували різні репліки про те, що говорить лікар («зараз я дам тобі цукерку малинку», «посміхнись» та ін.). Ця імпровізація приймала різні артистичні форми. Наприкінці вистави вихователь запропонувала дітям-акторам подивитися на Оленку М. в знак того,

що тепер їх інсценізація буде прийнята єю. Після вистави Оленка М. висловила своє враження: їй була надана можливість висловитися, бо вона відчувала у цьому потребу («я більше не буду боятися зубного лікаря»), «у мене красиві зубки»).

Усі учасники були у захваті, коли побачили як оживає плейбек за участю дітей-акторів. Дошкільники з радістю залучилися і включилися в роботу, з нетерпінням чекали продовження. Діти раділи та були задоволені від можливості бути творцями історій інших людей.

Під час показу плейбек-театру діти вчилися спонтанно виражати почуття і думки, проявляти стриманість і обачність, бути яскравими і феєричними, тихими і зібраними. Діти працювати як індивідуально, покладаючись лише на себе, так і колективно, орієнтуючись на своїх партнерів.

При організації плейбек-театру з дітьми старшої групи, ми постаралися створити безпечний простір, де кожен може розповідати свою історію, де кожен може вільно висловити те, що він почув, без оцінки і страху зробити щось неправильно.

Отже, плейбек дає можливість побачити інші варіанти стосунків, поведінку, вчинки у різних ситуаціях. Діти, які часто стереотипні в своїй поведінці із-за дуже низького спілкування з соціальним оточенням, нерозвиненим кругозором, потрапляючи в світ історій, починають фантазувати, шукати, розвиватися.

2.3. Результати експериментальної роботи з використання театралізованої діяльності у вихованні особистості дитини.

На основі проведеної експериментальної роботи з використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників було проведено контрольний експеримент.

Контрольний експеримент – завершальний етап дослідження проблеми. Він застосовується для перевірки отриманих висновків та узагальнення результатів дослідження.

Основними завданнями на даному етапі експерименту були: визначення результативності на основі виконаної роботи з використання театралізованої діяльності у вихованні особистості дитини; інтерпретація отриманих результатів роботи на основі порівняльної характеристики; виявлення динаміки використання театралізованої діяльності у вихованні дітей дошкільного віку; формулювання висновків.

На контрольному етапі роботи ми провели діагностику, яку використовували на констатувальному етапі експерименту, але зміст завдань було дещо змінено, щоб дошкільникам було цікаво виконувати завдання. Ми побачили, що рівень використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників значно підвищився.

На контрольному етапі експерименту були використані ті ж методики, що і в констатувальному:

- бесіда з дітьми про театр (пізнавальний компонент);
- спостереження за дітьми під час перегляду лялькової вистави «Рукавичка»; діагностична методика «Емоційна сценка» О. Кошелевої (емоційно-мотиваційний компонент);
- бесіда з дітьми за казкою «Хитрий ведмедик» (О. Лапушена); діагностична методика «Зробимо разом» (модифікований варіант Р. Калініної) – поведінковий компонент.

Результати контрольного експерименту відображені в таблицях. Процес використання театралізованої діяльності у вихованні дітей дошкільного віку безперервний і складний, тому і якісні зміни несуттєві, але вони є.

На основі отриманих результатів пізнавального компонента під час проведення контрольного експерименту ми отримали результат його сформованості, який представлений у табл. 2.9.

Таблиця 2.9

**Результати діагностики дітей експериментальної та контрольної групи
(пізнавальний компонент)**

Компонент	I старша ЕГ			II старша КГ		
	Рівні			Рівні		
	високий	середній	низький	високий	середній	низький
Пізнавальний	4 (17%)	13 (57%)	6 (26%)	3 (13%)	12 (52%)	8 (35%)

Аналіз результатів бесіди з дітьми на тему «Що таке театр»:

– 4 (17%) дітей експериментальної групи та 3 (13%) з контрольної знають історію виникнення театру та його різні види; виділяють суттєві особливості театру як культурної установи; знають правила поведінки у театрі; мають уявлення про театральні професії;

– 13 (57%) з експериментальної групи та 12 (52%) з контрольної групи стисло знають історію виникнення театру та його окремі види; частково виділяють суттєві особливості театру як культурної установи; мають не повне уявлення про учасників вистави;

– тільки 6 (26%) дітей з експериментальної групи та 8 (35%) з контрольної групи не змогли пояснити, що таке «театр»; не володіють достатніми знаннями про історію виникнення театру; виділяють окремі особливості театру як культурної установи; слабо орієнтуються у правилах поведінки у театрі; мають не повне уявлення про окремих учасників вистави.

Проведена діагностика використання театралізованої діяльності у вихованні дітей старшого дошкільного віку під час контрольного експерименту дозволила встановити їх рівень вихованості по емоційно-мотиваційного компоненту. Аналіз сформованості емоційно-мотиваційного компонента дітей старшого дошкільного віку показав результати, які представлені у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

**Результати діагностики дітей експериментальної та контрольної групи
(емоційно-мотиваційний компонент)**

	I старша ЕГ	II старша КГ
--	-------------	--------------

Компонент	Рівні			Рівні		
	високий	середній	низький	високий	середній	низький
	Емоційно-мотиваційний	2 (9%)	11 (48%)	10 (43%)	2 (9%)	12 (52%)

Аналіз результатів методики:

– 2 (9%) дітей з експериментальної групи та 2 (9%) дітей з контрольної групи виявляли виражену зацікавленість до вистави; наполягали на тому, щоб додивитися виставу до кінця; емоційно співпереживали казковим персонажам; виражали свої емоції у творчій діяльності;

– 11 (48%) дітей з експериментальної групи та 12 (52%) дітей з контрольної групи виявляли зацікавленість до вистави, але ініціатива у продовженні перегляду була вистави відсутня; не завжди з цікавістю дивились окремі фрагменти, відволікались; не завжди дає правильну оцінку подіям;

– 10 (43%) дітей з експериментальної групи та 9 (39%) з контрольної групи дитина не проявляли зацікавленості у продовженні перегляду вистави; не мали бажання задавати питання про виставу; інколи емоційно співпереживали казковим персонажам.

Заключною в контрольному експерименті була діагностика використання театралізованої діяльності у вихованні дітей старшого дошкільного віку, яка дозволила встановити їх рівень вихованості по поведінковому компоненту. Аналіз сформованості поведінкового компонента дітей старшого дошкільного віку показав результати, які представлені у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Результати діагностики дітей експериментальної та контрольної групи
(поведінковий компонент)

	I старша ЕГ	II старша КГ
--	-------------	--------------

Високий	2	(9%)	4	(17%)	3	(14%)	3	(14%)
Середній	9	(39%)	13	(57%)	10	(43%)	11	(47%)
Низький	12	(52%)	6	(26%)	10	(43%)	9	(39%)

Аналіз таблиці дозволяє зробити висновок, що на контрольному етапі експериментальної роботи простежується динаміка в обох групах. У порівнянні з констатувальним етапом експерименту в експериментальній групі високий рівень використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників відзначається у 17% дітей.

Отже, у порівнянні з першим етапом експерименту відбулося збільшення на 8%. У контрольній групі високий рівень відзначається у 14% дітей як на першому, так і на другому етапах експерименту, тобто не змінився. Також відзначається значне зменшення низького рівня використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників в експериментальній групі – на 26%, а в контрольній – на 25%.

Таким чином, театралізована діяльність дозволяє вирішувати багато педагогічних завдань, що стосуються формування виразності мови дитини, інтелектуального та художньо-естетичного виховання. Театралізована діяльність – це джерело розвитку почуттів, переживань та емоційних відкриттів, спосіб залучення до духовного багатства.

Отримані дані використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників надано у діаграмі та відображено у рис. 2.17.

Рівень використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників (прикінцевий зріз)

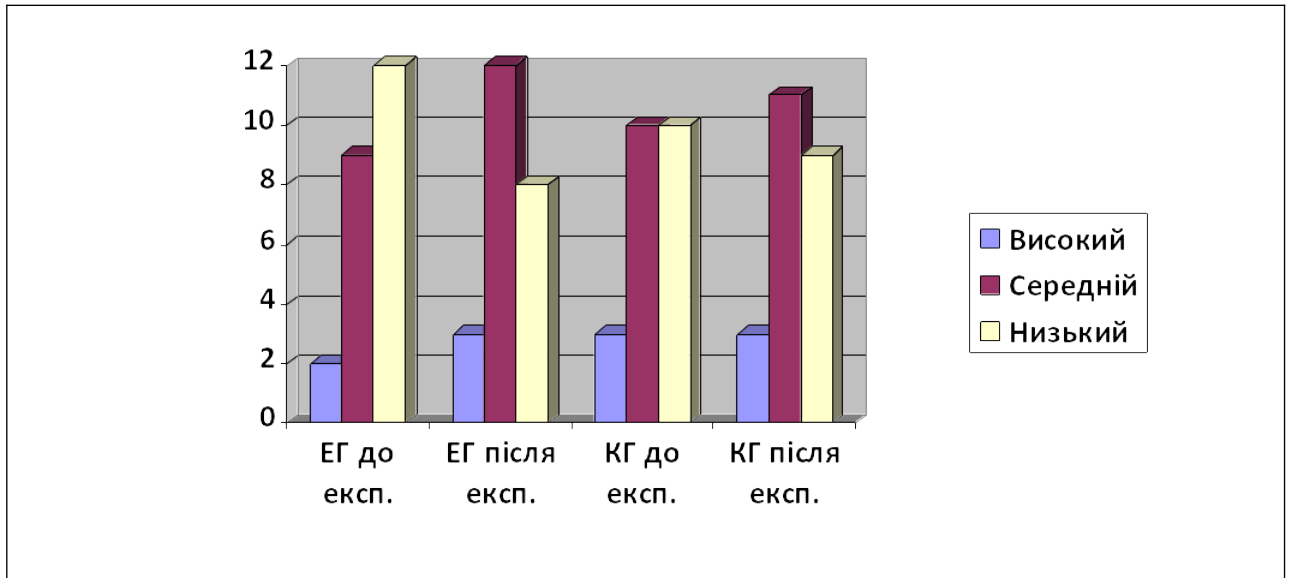

Рис. 2.17. Зведені результати діагностики використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників

Отже, в експериментальній групі показники за результатами роботи значно кращі, ніж у контрольній. Отримані дані свідчать про те, що створені педагогічні умови в закладі дошкільної освіти в роботі з експериментальною групою значним чином вплинули на рівень використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників.

Тільки добре продумана система роботи може дати позитивний результат. На нашу думку, необхідно цю роботу продовжувати, використовуючи і плейбек-театр.

Висновки до другого розділу

1. Експериментальна робота, яка була представлена у другому розділі, спрямована на перевірку педагогічних умов для ефективного використання театралізованої діяльності у вихованні дітей старшого дошкільного віку.

2. Експериментальна робота складалась з трьох частин: констатувальний експеримент, формувальний, контрольний.

3. Констатувальний експеримент містив у собі наступні методики: бесіда з дітьми про театр (пізнавальний компонент); спостереження за дітьми під час перегляду лялькової вистави «Рукавичка»; діагностична методика «Емоційна сценка» О. Кошелевої (емоційно-мотиваційний компонент); бесіда з дітьми за казкою «Хитрий ведмедик» (О. Лапушена); діагностична методика «Зробимо разом» (модифікований варіант Р. Калініної) – поведінковий компонент.

4. На формувальному етапі експерименту були використані педагогічні умови: усвідомлення значущості театралізованої діяльності у вихованні особистості дитини; створення процесу виховання особистості на основі організації театралізованої діяльності у закладі дошкільної освіти; засобом виховання дітей старшого дошкільного віку буде спеціально організована система занять з театралізованої діяльності. Була проведена бесіда з дітьми про театр, інсценування малих літературних форм із дітьми; організовано плейбек театр, який дав можливість побачити інші варіанти стосунків, поведінку, вчинки у різних ситуаціях дітей старшого дошкільного віку.

5. На контрольному етапі роботи ми провели діагностику, яку використовували на констатувальному етапі експерименту. На цьому етапі рівень використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників значно підвищився, більшість дітей досягла високого рівня.

ВИСНОВКИ

1. У магістерській роботі досліджено педагогічні умови ефективного використання театралізованої діяльності у вихованні дітей старшого дошкільного віку.

2. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури було конкретизовано поняття «виховання». Виховання – основна категорія педагогічної науки. Проте точне визначення поняття «виховання» є одне із складних проблем. У педагогічній літературі зустрічається безліч різних визначень цього поняття. Формулювання їх залежать від методологічного підходу, концепції виховання.

3. Театралізована діяльність – це хороша можливість розкриття творчого потенціалу дітей старшого дошкільного віку, виховання творчої спрямованості особистості. Діти вчать помічати у навколишньому світі цікаві ідеї, втілювати їх, створювати свій художній образ персонажа. У них розвивається творча уява, асоціативне мислення, мова, уміння бачити незвичайні моменти у буденному житті.

4. Розроблено й експериментально перевірено педагогічні умови для використання театралізованої діяльності у вихованні дітей старшого дошкільного віку, а саме: усвідомлення значущості театралізованої діяльності у вихованні особистості дитини; створення процесу виховання особистості на основі організації театралізованої діяльності у закладі дошкільної освіти; засобом виховання дітей старшого дошкільного віку буде спеціально організована система занять з театралізованої діяльності.

5. Експериментальна робота складалася з трьох частин: констатувальний експеримент, формувальний, контрольний.

Констатувальний етап дослідження проводився з метою вивчення початкового рівня використання театралізованої діяльності у вихованні дітей старшого дошкільного віку. На цьому етапі були використані емпіричні методи дослідження.

На формувальному етапі дослідження нами була проведена робота з перевірки ефективності побудови навчально-виховного процесу, спрямовано-

го на використання театралізованої діяльності у вихованні особистості дитини.

На контрольному етапі роботи ми провели діагностику, яку використовували на констатувальному етапі експерименту, але зміст завдань було дещо змінено, щоб дошкільникам було цікаво виконувати завдання. Ми побачили, що рівень використання театралізованої діяльності у вихованні старших дошкільників значно підвищився.

Список використаних джерел

1. Аматьєва О. П. З дитячого садка – в актори. *Дитячий садок*. 2004.

№24. С. 2–6.

2. Артемова Л. Театр і гра. Київ : ТОВ «Томіріс», 2002. 84 с.

3. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція : Закон України «Про дошкільну освіту» від 21.12.2020 р. № 12/1-2. URL//https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення:28.08.2020).

4. Бангрович М. В. Становлення та розвиток інтерактивного театру в Україні на сучасному етапі: Форум-театр, Свідоцький театр, Плейбек-театр // *Культура та інформаційне суспільство XXI століття: Матеріали всеукраїнської науково-теоретичної конференції молодих учених*. Харків : ХДАК, 2019. С. 243-244.

5. Бевзенко Л. Криза освіти, сучасні соціокультурні трансформації та зміна повсякденних освітніх практик. веб-сайт. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/29147/1/Bevzenko.pdf>. (дата звернення: 25.12.2020).

6. Белкіна Є., Науменко Т. Світ мистецтва і дитина. *Дошкільне виховання*. 2000. №1. С. 4–5.

7. Березіна О. М., Гніровська О. З., Линник Т. А. «Грайлик». Програма з організації театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі Тернопіль : Мандрівець, 2015. 56 с.

8. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці. *Педагогіка і психологія*. № 2 (63). 2009. С. 26–31.

9. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник. Київ : Либідь, 2008. 848 с.

10. Божок І. Дні мистецтв у дитячому садку. *Дитячий садок. Мистецтво*. 2013. № 1 (27). С. 5–8.

11. Борщ Р. М., Самойлик Д. В. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості». Тернопіль :

Мандрівець, 2013. 72 с.

12. Борщоговська Т. Театралізовані ігри як засіб розвитку творчих здібностей дошкільнят. *Палітра педагога*. 2003. № 1. С. 21.

13. Бурова А. Організація ігрової діяльності в дошкільному навчальному закладі. *Дошкільне виховання*. 2007. №10. С 8–9.

14. Веремій Л. Маленькі таємниці виховання дитини в українській родині. Київ : ПоліграфКонсалтинг, 2004. 90 с.

15. Виховуємо дитину разом: [добірка статей] *Психологічна газета*. 2006. № 23. С. 1–32.

16. Вишневський О. І. Природа цінностей виховання. *Педагогічна думка*. 2006. № 2. С. 11–12.

17. Волкова Н. П. Педагогіка: посібник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2007. 618 с.

18. Гаврилюк С. Театр і казка. *Дошкільне виховання*. 2003. № 5. С. 23.

19. Гавриш Н. В. Відбиття в мовленні дошкільників особливостей світорозуміння. *Дошкільна освіта*. 2010. № 2. С. 42–47.

20. Гавриш Н. В. Художня література в освітньому процесі: сучасні технології. *Дошкільне виховання*. 2011. № 2. С. 4–9.

21. Гагарін М. І. Критерії добору української народної казки для виховання морально-естетичних почуттів. *Початкова школа*. 2006. №1. С. 41-46.

22. Галузьяк В. М., Сметанський М. І., Шахов В. І. Педагогіка: Навчальний посібник. Вінниця : РВВВ ВАТ «Віноблдрукарня», 2001. 292 с.

23. Гендерний інтерактивний театр: навч. посіб. / Я. Немая, Л. Колос, І. Конченкова та ін. Київ, 2007. 176 с.

24. Гіптерс З Мистецтво як засіб художньо-естетичного виховання. *Рідна школа*. 2001. № 9. С. 60–63.

25. Гладких О. Батьківський плейбек. *Дошкільне виховання*. 2019. № 2. С. 36-37.

26. Грушецький Я. Український театр ляльок «різних засобів виразності»: зародження, утвердження, розвиток. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. 2013. Вип. 12. С. 69–83.
27. Долинна О., Низковська О. Гурткова робота. *Дошкільне виховання*. 2004. № 8. С. 8-9.
28. Долинна О., Копейкіна О., Низковська О. Розвивати творчу особистість. *Дошкільне виховання*. 2003. №7. С. 3-6.
29. Енциклопедія освіти / головний редактор В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
30. Завгородня Л. П., Титаренко С. А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу. Суми : Універ. книга, 2010. 319 с.
31. Зайченко І. В. Педагогіка. Київ : 2008. 528 с.
32. Захарченко І. Форум-театр – нове слово у соціальній роботі. *Вісник програм шкільних обмінів*. 2006. № 26. С. 14-20.
33. Ільєнко Е. І. Про «специфіки» мистецтва. *Питання філософії*. 2005. № 5. С.132–144.
34. Ісаєнко Т. Теоретична модель виховання моральної культури особистості [Електронний ресурс]. *Молодь і ринок*. 2010. № 1-2. С. 93.
35. Кондратець І. Педагогічний плейбек. *Дошкільне виховання*. 2017. № 2. С. 20-22.
36. Кононко О. Л. Про базову програму розвитку дошкільника «Я у світі». *Дошкільне виховання*. 2008. № 8. С. 29.
37. Косенко Ю. Педагогіка. Маріуполь: ТОВ «Друкарня «Новий світ», 2014. 264 с.
38. Кравченко Т. В. Соціалізація дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи: Монографія. К. : Фенікс, 2009. 416 с.
39. Кравченко Т. В. Соціалізація і виховання: логіка взаємозв'язку. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. Ін-ту проблем виховання АПН України*. Київ, 2009. Вип. 13. С. 17–

27.

40. Крижко В. Аксіологічний потенціал державного управління освітою. Навч. посібник, Київ : Освіта України, 2005. 224 с.

41. Кузьминський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник. Київ : Знання – Прес, 2003. 324 с.

42. Лисенко Н. В., Кирста Н. Р., Лазарович Н. Б. Педагогіка українського довкілля: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. : у 3 ч. Ч. 3. Київ : Слово, 2016. 376.

43. Лозова В. І., Троцько Г. В. теоретичні основи виховання і навчання. Харків : Основа, 2002. С. 25–32.

44. Макаренко Л. Організація театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі. Бердянськ : ФО-П Ткачук О. В. 2014. 256 с.

45. Макаренко Л. Все про театр і дитячу театралізовану діяльність. Київ : Шкільний світ, 2008. 94 с.

46. Макаренко Л.В. Театр і театралізована діяльність у сучасному дошкільному закладі освіти: монографія. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2011. 211с.

47. Максимюк С. П. Педагогіка : Навчальний посібник. Київ: Кондор, 2005. 667 с.

48. Мартиненко Г. В. Театралізована діяльність в дитячому садку. Харків : ВГ «Основа», 2018. 127 [1] с.

49. Масол Л. М. Виховний потенціал мистецтва – джерело освітніх інновацій. *Мистецтво і освіта*. 2001. № 1. С. 2–5.

50. Мельничук М. Формування духовних цінностей у дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2000. №4. С. 10-11.

51. Мислимо граючи: [посіб. для дітей віком від 6 років]. Є. Перепелиця. Харків : Ранок: Веста, 2007. 32 с.

52. Олійник О. М. Театральні-ігрові діяльності в умовах дошкільного навчального закладу: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський :

Волощук В. О., 2017. 112 с.

53. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти / за ред. Г. С. Тарасенко. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. С. 320.

54. Організація виховної роботи / Авт.-упор. Н. В. Кочанова. Харків: Веста. Вид-во «ранок», 2008. С. 76, 87–92.

55. Пальчевський С. С. Педагогіка : навч. посібник. Київ : Каравела, 2007. 576 с.

56. Педагогіка: Хрестоматія / Уклад.: А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. Київ : Знання-Прес, 2003. 700 с.

57. Педагогіка: модульний курс / Анєнкова І. П., Байдан М. А., Горчакова О. А., Руссол В. М. Навчальний посібник Львів : «Новий Світ-2000», 2010. 567 с..

58. Педагогічна майстерність : хрестоматія : [навч. посібник] / за ред. І. А. Зязюна. [3-тє вид., допов. і переробл.]. Київ : СПД Богданова А. М., 2008. 462 с.

59. Пехота О. М., Кіктєнко А. З., Любарська О. М. Освітні технології: навч.-метод. посібник. Київ : А. С. К., 2002. 255 с.

60. Олійник О. М. Театральнo-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Волощук В. О., 2017. 163 с.

61. Оржєховська В., Пилипенко О. Прєвєнтивна педагогіка : навч. посіб. Черкаси : Вид. Чабанєнко Ю., 2007. 284 с.

62. Оржєховська В. М., Федорчєнко Т. Є. Профілактика дєвіантної поведінки неповнолітніх : навч. посіб. Черкаси : Вид. Чабанєнко Ю., 2008. 376 с.

63. Освітня програма «Впєвнєний старт» для дітей старшого дошкільного віку / за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ : ТОВ «Українська академія дитинства», 2017. 80 с.

64. Піддячий М. Виховання і розвиток дітей засобами праці. *Трудова*

підготовка в закладах освіти. 2007. № 3. С. 6–9.

65. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : «Академвидав», 2004. 456 с.

66. Пустовіт Г. П. Методи навчання і виховання як дидактична категорія в історико-педагогічному контексті. *Вересень. МОШПО. № 1-2 (54 – 55). 2011. С. 17–29.*

67. Рогальська І. П. Теоретико-методичні засади соціалізації особистості у дошкільному дитинстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: 13.00.05. Луганськ. 2009. 45 с.

68. Рацул А. Педагогічні умови родинно-сімейного виховання дітей. *Рідна школа. 2007. № 4. С. 53–56.*

69. Савінов В. Плейбек-театр як засіб арт-терапії: коли плинність завмирає (2018) веб-сайт. URL: <https://www.academia.edu/36138109/>. (дата звернення: 25.12.2020).

70. Савінов В. В. Відновлювальні ефекти плейбек-театру для людей, що переживають наслідки травматичних подій / за наук. ред. Т. М. Титаренко. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2017. 80 с. С. 41–46.

71. Савінов В. В. Вплив плейбек-театру на особистість, що переживає наслідки травматичних подій / наук. ред. Т. М. Титаренко. Київ : Міленіум, 2015. 150 с. С. 133–143.

72. Салас Джо Играем реальную жизнь в Плейбек-театре. М. : Когито-Центр, 2009. 159 с.

73. Сарабейська М. Виховання дітей у сім'ї. *Розкажіть онуку. 2006. № 21-22. С. 107–111.*

74. Семенов О. Формування творчо спрямованої особистості : перші кроки : Навчальний посібник. Луцьк : ПВД Твердиня, 2016. 156 с.

75. Сиротич Н. Вихователь – режисер дитячого театру. *Вихователь-методист дошкільного закладу. 2010. № 12. С. 55–60.*

Стельмахович З. П. Наукові засади педагогічного процесу у дошкільних закладах. Київ : Слово, 250 с.

77. Суріна Н. Ігри на розвиток творчої уяви. *Дошкільне виховання*. 2000. №1. С. 4–5.
78. Тименко В., Єніна Л. Театралізована дизайн-діяльність. *Дошкільне виховання*. 2014. № 1. С.10–14.
79. Товма І. Театр починається з іграшки. *Дошкільне виховання*. 2008. № 6. С. 16–18.
80. Фадєєва Т. Розвиток уяви дитини – умова її продуктивного учіння. *Дошкільне виховання*. 2005. №2. С. 6–8.
81. Федорченко Т. Є., Потапова О. В. Рання профілактика девіантної поведінки молодших школярів : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ПП «АА Тандем», 2008. 236 с.
82. Федорчук Е. І., Федорчук В. В. Загальна педагогіка: лекції. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко, 2007. 284 с.
83. Фіцула М. М. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2002. 192 с.
84. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі: навч.-метод. посібник / Т. О. Піроженко, Л. І. Соловйова та ін. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2016. 248 с. 10.
85. Чернуха Н. М. Інтеграція виховних впливів суспільства в сучасному освітньому середовищі: [монографія]. Луганськ: Альма-матер, 2006. 302 с.
86. Чухно Л., Остапчук С. Діалоги про виховання. *Завуч*. 2007. № 11. Вкл. С. 1-12.
87. Шевчук А. С. Мистецький глосарій: театр. *Дитячий садок. Мистецтво*. 2007. №2. С. 23.
88. Шевчук А. С. Дитина у світі культури: орієнтири до освітньої лінії. *Дошкільне виховання*. 2012. № 9. С. 15–21.
89. Шевчук А. С. Дні мистецтва в дитсадку. *Дошкільне виховання*. 2008. № 2. С. 20-21.

90. Шевчук А. С. Художні проекти з 5-річними дітьми та їхніми батьками. *Дошкільне виховання*. 2013. № 8. С. 11–17.
91. Щербакова К., Григоренко Г. У сім'ї росте дитина : родина і становлення особистості. Київ : Неопалима купина, 2006. 238 с.
92. Шкуркіна В. Пограйся зі словами. Харків : Ранок, 2006. 8 с.
93. Щукіна Л. В. Розвиток творчих здібностей дошкільників засобами художньо-театральної діяльності. Адаптована програма. *Дошкільний навчальний заклад*. 2010. № 9 (45). С. 21–30.
94. Ягупов В. В. Педагогіка. Київ : Либідь, 2002. С. 486–506.
95. Яковенко Л.В. Театралізовані казки. Харків : Вид. «Ранок», 2015. 58 с.

План проведення бесіди з дітьми старшого дошкільного віку

1. Чи знаєш ти, що таке театр? Ти був у театрі? Що тобі сподобалось у театрі більше всього?
2. Який спектакль ти дивився останній раз? Тобі подобається дивитися спектаклі? Чому?
3. Назви театральні професії. Що вони роблять для того, щоб спектакль можна було дивитися?
4. Навіщо у театр приходять глядачі? Що вони роблять на спектаклі?
5. Чи любиш ти грати у «театр»?
6. У який «театр» ти любиш грати? (дитині пропонуються картинки з різними видами театру). Чому?
7. Що ти робиш, граючи в «театр»? Тобі це подобається?
8. Тобі подобається виконувати ролі казкових героїв? Чому?
9. Чи є у тебе улюблена роль? Яка?
10. Ти можеш по виразу обличчя взнати настрій героя?
11. Коли ти виростеш, ти б хотів працювати в театрі? Ким би ти хотів бути: режисером, актором, художником-оформлювачем?
12. Чи є у тебе улюблена книжка? Яка?
13. У спектаклі з якими персонажами ти б хотів прийняти участь?

Додаток 2

«Хитрий Ведмедик». Шипшина (Ольга Лапушена)

<https://kotya.com.ua/hytryy-vedmedyk-0>

Живуть у темному-темному лісі два найліпших друга: Ведмедик і Зайчик. Якось вранці Ведмедик вирішив піти порибалити. Взяв він вудку, кошик і пішов до озера, задалегідь мріючи про смачну смажену рибку. Дорога проходила повз хатинку Зайця.

– Зайти до Зайця, чи не зайти? – вагався Ведмедик.

В цей час Заєць вийшов зі своєї хатинки і помітив Ведмедика.

– Привіт, Ведмедику! – голосно привітався Зайчик.

– Привіт, Зайчику, – тихо відповів йому Ведмедик.

– Ти порибалити зібрався?

– Та, от захотілося смаженої рибки на обід!

– Яка чудова ідея! – зрадив Зайчик. – Будь ласка, візьми мене з собою!

Ведмедик замислився: «Ось візьму я його з собою. Сяде він поруч на бережку і почне мою рибку виловлювати. Це ж мені тоді рибки не вистачить».

А Зайцю каже:

– Навіщо тобі відволікатися від своїх справ? Я наловлю рибки і з тобою поділюся.

Зайчик погодився і залишився вдома чекати.

Пішов Ведмедик далі і думає: «Скільки ж зайцю риби дати? А якщо я мало наловлю? Що мені тоді залишиться? Ой, даремно я пообіцяв поділитися!»

Зовсім сумний Ведмедик прийшов до озера і сів рибалити. І тільки закинув вудку, як одразу в нього почало клювати. Рибка ловилася одна за одною. Через деякий час вона вже не вмещалася в кошик.

– Як багато рибки! – зрадив Ведмедик. — Це мені вистачить і посмажити, і засолити, і зав'ялити.

Радів Ведмедик, радів, аж доки не згадав, що пообіцяв із Зайцем поділитися.

– Що ж мені робити? Якщо, що у мене такий великий улов, то і половина, яку я пообіцяв Зайцю, велика.

Думав Ведмедик, думав, і вирішив заховати всю рибу в куцах, а Зайцю показати, тільки шість штукочок.

– Половина від шести – три, – міркував Ведмедик. – От трьома рибками і поділюся.

Показав він Зайцю шість рибинок і каже: «Ось ділюся з тобою порівну – тобі три і мені три».

Заєць зрадив! Побіг додому, посмажив рибку і запросив Ведмедика в гості. Подав на стіл смажену рибку, а до неї ще багато смачних страв, а після обіду чаєм з липовим медом свого товариша пригостив.

Поїв Ведмедик і пішов додому відпочивати. Він так наївся, що зовсім забув про рибу, яку сховав в куцах.

Наступного ранку вже Заєць пішов рибалити. Але у нього майже зовсім не клювало. Наловив він п'ять рибок і думає: «Ведмедик зі мною поділився і я з ним поділюся». Зібрався вже іти додому, як перечепився через суху гілку і впав у кущі. Саме в ті кущі, в яких Ведмедик рибу від нього сховав і забув. Зрозумів тоді Зайчик хитрощі Ведмедика та вирішив його провчити. Взяв він всю рибу, що була під кущем і поніс додому. Одразу частину посмажив, частину засолив, частину зав'ялив. Потім взяв шість рибин і пішов до Ведмедика. Поділився з ним порівну і пішов додому. Ведмедик подякував Зайцю і одразу згадав про свою рибу в кущах. Схопив кошик і побіг до озера. Пробігає повз хатинку Зайця і бачить, що у того риба в'ялиться.

– От, – каже, – який Заєць жадібний. Міг би і мені більше риби дати.

Підійшов Ведмедик до озера і давай шукати рибу: під кущі глянув – немає, під інші кущі заглянув – теж немає. Нічого зрозуміти не може. Сів на березі і замислився: «Вчора залишив, а сьогодні вже немає. Де могла подітись риба?». І тут він згадав рибу, що бачив у дворі Зайця. Зрозумів тоді Ведмедик, що обдурений Заєць його самого обдурив і давай сміятися. Побіг він до Зайця і ну-сміється. Заєць його побачив і теж давай реготати. Так вони довго сміялись, а коли насміялися, Ведмедик вибачився перед Зайцем і пообіцяв більше його ніколи не дурити.

